

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 27 OCTOBER 1937

No. 1139

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk. (Redacteur-Secretaris)

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

Blz.

PAUZE OF OMSLAG VAN DE CONJUNCTUUR IN DE VEREENIGDE STATEN? door Dr. Felix Pinner 786

Gemeentelijke belastingverdeling door Prof. Dr. N. J. Polak 789

Het verschil in economische structuur tusschen industrie en Landbouw door Mr. Dr. A. A. van Rhijn 790

Overheidsmaatregelen ten aanzien van de pluimveehouderij en hun gevolgen door Mr. H. W. J. Sannes 793

AANTEKENINGEN:

Het werkloosheidsvraagstuk in de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde 797

INGEZONDEN STUKKEN:

Verpachting van vervoervergunningen door J. P. B. Pissot van Palot met Naschrift door A. M. Groot 799

Statistieken:

Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten 801, 804
Groothandelsprijzen 802-803

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In deze verslagweek was internationaal de stemming voor Dollars iets gunstiger. De voorbijaande verbetering van de beurs te New-York bracht vraag naar Dollars teweeg, en ook toen ter beurze weer een reactie intrad, werd de stemming voor Dollars daardoor niet dadelijk aangetast, omdat wellicht weer wat „hot money” het, in de branding der internationale politieke verwickelingen, rustiger Amerika verkoos boven het woelige Europa. In overeenstemming daarmee werd door ons Egalisatiefonds niet of weinig geïnterveneerd, al bleef de koers van den Dollar wel ongeveer op het peil, dat in den laatsten tijd het fonds als „peg” heeft aangelegd.

Ponden waren ten aanzien van Dollars iets flauwer, hetgeen behalve aan de vorengenoemde factoren wellicht was toe te schrijven aan seizoensinvloeden, die nu eenmaal in de herfstmaanden steeds een druk op deze valuta uitoefenen.

De stemming voor den Franschen Franc was over het geheel genomen gunstig, maar vooral in de laatste dagen werd er weer eenigen druk uitgeoefend in verband met de politieke situatie in Frankrijk. De basis van het Volksfront schijnt minder hecht te worden en zoolang men in het onzekere verkeert, naar welke richting een verschuiving zal plaats vinden, bestaat er ook op financieel terrein onzekerheid. Zoowel contante als Termijnfrancs moesten daarom in de laatste dagen weer iets in koers inboeten. De psychologische steun, dien de Francoers had ondervonden van de Zwitsersche leening, ging ook ten deele weer verloren, toen bleek, dat het succes van de uitgifte niet bijzonder groot is geweest. Nog steeds hoort men van suggesties van deviezencontrole, de kwestie der ambtenaarssalarissen vormt nog een dreiging voor het budget, en dat alles gevoegd bij den onzekeren internationalen politieken toestand heeft de positie van den Franc weer aangetast.

De Belgische Franc staat ook nog voortdurend onder druk, en vooral de termijnnoteringen voor deze valuta duiden op stijgende onrust. De jongste daling van den Franschen Franc had reeds den eersten stoot voor aanvallen op den Belgischen Franc gegeven, omdat men zich realiseerde, hoezeer voor het labiele evenwicht van de Belgische exportindustrie die factor een nadeel kon beteekenen. Het verdwijnen van den regeeringsleider Van Zeeland, onder wiens leiding België's financiële en monetaire saneering tot stand is gekomen, heeft nieuwe onzekerheid geschapen, vooral zoolang men nog niet weet, hoe de reorganisatie van de Belgische regeering tot stand zal komen.

De positie van den Gulden bleef stabiel. Alleen op de geldmarkt blijkt, dat de onzekerheid speciaal voor de langere termijnen toch niet geheel zonder uitwerking blijft. Dit bleek bij de jongste onderhandsche inschrijving op schatkistpapier; viermaandspromessen gingen op ⅜ pCt., de zesmaandstermijn en langer kwam op ½ pCt. uit de bus. Het feit, dat de schatkist voor de eigen behoeften voorloopig ook weer een iets ruimer beroep op de markt zal moeten doen, zal daarbij nauwelijks een rol gespeeld hebben, omdat immers de geldovervloed nog zoo groot is, dat de kwantitatieve vraag- en aanbodverhouding voor de rente-ontwikkeling weinig beteekenis heeft.

PAUZE OF OMSLAG VAN DE CONJUNCTUUR IN DE VEREENIGDE STATEN?

De teleurstellende herfstactiviteit.

Degenen, die verwacht hadden, dat op dezen, wat beurs en zaken betreft, onverkwikkelijken zomer een des te genoeglijker herfst zou volgen, zijn wreed teleur gesteld. In plaats van de herleving der bedrijvigheid, waarop men in analogie met het vorig jaar voor den herfst te meer had gerekend, omdat de seizoensverzwakking van de zomercurve dezen keer een zeer vlak verloop had getoond, vertoont alle onderdeelen van de zakelijke bedrijvigheid een achteruitgang, die evenwel, op zichzelf beschouwd, niet groot genoeg is, om de verrassende zwaarte en den langen duur van de koersdaling ter beurze te verklaren.

Elk van de beide verschijnselen heeft zijn bijzondere technische oorzaken. De vermindering van de productie is ten deele hiermede te verklaren, dat de in de voorjaars- en zomermaanden in de meeste industrieën geaccumuleerde achterstanden in de levering, de z.g. baglogs, intusschen zijn ingehaald, zoodat thans de werkelijke trend der productie-ontwikkeling naakt te voorschijn komt. Daarbij vertoont zich nog een andere keerzijde van de zoo betrekkelijk gunstige zomerontwikkeling. De bestellingen in de meeste industrieën, in het bijzonder in de ijzer- en koperindustrie, waren voor een belangrijk deel voordekkingsaankopen geweest, waarvan het psychoseachtig karakter met de vrees voor prijsverhoogingen, met de schaarschte bevorderende invloed van de internationale bewapeningsconjunctuur en de tijdelijke inkrimping van de productie door stakingen te verklaren was.

Deze voordekkingen hebben nu natuurlijk tot een toeneming van de voorraden bij de verwerkingsindustrieën geleid en verminderen dientengevolge de nieuwe binnenkomende bestellingen. In zoverre zou de achterwege gebleven herfstopleving als een technisch reactieverschijnsel op het convulsieve karakter der voorjaarsbestellingen verklaard kunnen worden en daaruit behoeften nog geen al te bezwarende gevolgtrekkingen betreffende den voortgang van de conjuncturele beweging te worden gemaakt, met uitzondering ten hoogste van de gevolgtrekking, dat de conjunctuurstijging vertraagd was. Echter zijn er eenige verschijnselen, die een ernstiger diagnose schijnen te rechtvaardigen. Vooral geldt dit voor den achteruitgang der verkoopen in den kleinhandel, die na een periode van voortdurende loonsverhoogingen van 10 tot 15 pCt. eenigszins merkwaardig aandoet. De index der department store-verkoopen, die door den Board of Governors of the Federal Reserve System wordt berekend, vertoont voor Augustus van dit jaar in plaats van de gebruikelijke seizoensstijging een daling van 94 pCt. tot 91 pCt. De totale verkoopen van deze zaken in Augustus 1937 waren slechts 4 pCt. grooter dan die in Augustus 1936, terwijl in de eerste acht maanden van het loopende jaar de verhooging 9 pCt. had bedragen.

Na een loonsverhoogingsbeweging, die nu ongeveer tien maanden heeft geduurd en na inschakeling van meer dan een millioen werklozen in het economisch proces gedurende deze loonsverhoogingsperiode, moet een koopkrachtresultaat, gelijk het in de ontwikkeling der kleinhandelsverkoopen tot uitdrukking komt, ontsteltenis wekken, afgezien van de omstandigheid, dat de loonsverhoogingsbeweging ongetwijfeld een ongunstigen invloed heeft uitgeoefend op de investeringsindustrieën. Indien tegenover deze hieronder nader te behandelen nadeelen van langdurigen aard niet eens de kort durende voordeelen der activering van de consumptie-industrieën door de creatie van koopkracht staan, dan moet dit argwaan wekken en de meening veroorzaken, dat in de diepe regionen van de conjunctuurontwikkeling iets niet klopt.

De beursreactie en de „dunne markten”.

De beurs schijnt zelfs van meening te zijn, dat deze tegenstrijdigheden van zeer diepgaanden aard zijn. Want anders zouden zoo permanente en diepgaande koersdalingen, die ook tot dusver niet eens door technische herstelperioden zijn onderbroken, onverklaarbaar zijn. Ook deze scherpte en steilte van de koersdaling hebben haar technische oorzaken. In de Amerikaansche vakwereld is den laatsten tijd veel gediscussieerd over het „dunne” van de markten. Het optreden van de Security- and Exchange Commission, die evenwel door de bepalingen van de Security Act van het jaar 1935 sterk in haar politiek was gebonden, is voor het ontstaan van de dunne markten door de voornaamste beurskringen verantwoordelijk geacht. De zoo juist uit de leiding der S.E.C. getreden, tot deken van de Harvard-Universiteit benoemde voorzitter Landis heeft het feit van de dunne markten en haar reflexen op de ontwikkeling van de koersen niet ontkend, maar hij heeft daartegenover als positivum voor het optreden der commissie opgeëischt, dat de Amerikaansche markten door de uitschakeling van de insider-speculatie bijna voor 100 pCt. echte beleggingsmarkten zijn geworden, waarop speculatieve uitwassen geen belangrijke rol meer zouden kunnen spelen.

Daar valt tegen aan te voeren, dat de beroepsspeculatie de koersontwikkeling ter beurze weliswaar van tijd tot tijd forceert, maar dat zij deze ook dikwijls nivelleert. De ontwikkeling van de contramine met haar steeds noodzakelijke dekkingsoperaties kan in de hausse de stijging remmen, in de baisse daarentegen de vertragingselementen, inschakelen, die op het oogenblik geheel en al ontbreken. In ieder geval geeft het de Amerikaansche beurscontrôle van de New Deal, hoe groote verdiensten zij ook mag hebben voor de verheldering van het inzicht in de gebeurtenissen, geen gunstig getuigschrift, dat aan effectenmarkten, waarop met dekkingen van minder dan 55 pCt. niets gekocht kan worden en, waarbij in tegenstelling met 1929 de outsider-speculatie van de „kleine luiden” in het geheel niet is geïnteresseerd, zoo onafgebroken koersdalingen mogelijk zijn.

Maar het zou waarschijnlijk overdreven zijn, wanneer men in het „dunne” van de markten de voornaamste oorzaak van de scherpe inzinking ter beurze zou willen zien. Deze technische factor mag even weinig overschat worden als de hierboven geschetste beïnvloeding van de conjunctuurlijn door de voorraadsdekkingen in het voorjaar en de daaruit voortvloeiende inkrimpingsverschijnselen in de herfstzaken. Dergelijke technische factoren verscherpen weliswaar de fluctuaties, maar zij zijn niet van beslissenden aard voor de ontwikkeling van de trend. In dit opzicht echter heeft de discussie in de Ver. Staten zich toegespitst tot de vraag, of men bij den tegenwoordigen terugslag te maken heeft met een min of meer diepen interval in de stijgende conjunctuurontwikkeling of reeds met het begin van het einde der conjunctuur in het algemeen.

Intervallen van vertraging en terugslag in een langdurige conjunctuurontwikkeling zijn er bijna altijd geweest. Ook de groote conjunctuur na den oorlog, die in 1923 begon en met de beurskrach van 1929 eindigde, is tweemaal, namelijk in het jaar 1924 en in het jaar 1927, door dergelijke intervallen onderbroken. Wil men de tegenwoordige situatie met de toenmalige vergelijken, dan zal men moeten constateeren, dat, wat de koersverzwakking betreft, de intensiteit van de terugslagen van 1924 en 1927 reeds niet onaanzienlijk is overtroffen, dat de verlaging der productiegetallen en andere statistische details thans daarentegen nog niet de afmetingen van die vroegere intervallijperken heeft bereikt. Dergelijke vergelijkingen zeggen op zichzelf wellicht niet zooveel als de, gelijk bekehd, zeer sterk tot analyse op grond van statistische vergelijkingen neigende Amerikaansche vakpers gelooft. Maar zelfs wanneer de beurs dezen

keer met haar pessimisme haar doel zou voorbijschieten (omdat zij te sterk gehypnotiseerd naar het analogon van de beurskrach van 1929 met zijn catastrophale gevolgen staart), geheel zonder invloed op de economische ontwikkeling kan een zoo diepgaande ineenstorting aan de beurs niet blijven.

Gedurende geheel deze periode van Maart 1937 af scheen de congruentie tusschen beurs- en economische ontwikkeling dikwijls geheel te ontbreken. Niettemin is altijd een, zij het ook dikwijls laat zichtbaar wordende, wisselwerking tusschen beide aanwezig. De thans optredende invloed van de koersdaling op de economische ontwikkeling treedt tamelijk snel en met wellicht ernstige gevolgen aan het licht door het feit, dat de emissiemarkten voor industriële papieren als met één slag verlaten zijn. Hetgeen thans nog aan emissies uitkomt, was reeds in Maart of April beraamd en in Mei of Juni bij de Security- and Exchange Commission ingediend. Aan nieuwe emissies wordt thans zoo goed als niets geprojecteerd, en wij zullen nog zien, van hoe belangrijke, ja als het ware beslissende beteekenis de industriële emissiemogelijkheid voor den voortgang der conjunctuur in de tegenwoordige omstandigheden zou zijn.

De diepere oorzaak: Contractie van de openbare investeringspolitiek.

Om den gang van ons onderzoek tot het bewijs van deze conclusie te kunnen voortzetten, moeten wij ons er eerst een beeld van trachten te vormen, op welk punt de Amerikaanse conjunctuur en haar tot dusver als gangmaakster dienende conjunctuurpolitiek van den Staat thans zijn aangekomen. Indien wij de situatie zonder veel omslag willen kenschetsen, dan zullen wij haar tot de volgende formule kunnen terugbrengen: De Staats-Emergency- en investeringpolitiek, die in het jaar 1933 door Roosevelt werd ingeleid en intusschen, met aanwending van ongeveer 16—17 milliard Dollar nieuwe bondsschulden, het volume der gemiddelde industriële productie ongeveer tot den stand van 1929, het topjaar van de laatste conjunctuurperiode, heeft opgevoerd, staat in het centrum van de poging, haar investeringsvolume, indien niet te staken, dan toch te verminderen. Hetgeen aan relief-uitgaven van de bondsregering, aan investeringen op het gebied van de openbare huishouding in de toekomst nog tot uitvoering zal komen, zal, dit is althans het plan, binnen het kader van de loopende begrooting moeten worden gefinancierd. Met het deficit van het begrootingsjaar 1937/1938, dat gelijk bekend op slechts 418 miljoen Dollar tegen 2.7 milliard in het vorig jaar is begroot, zal het tijdperk der tekorten definitief zijn einde bereiken. Van dat oogenblik af zal tenminste het begrootingevenwicht gehandhaafd, zoo mogelijk echter een periode van langzame schulddeging worden ingeleid.

Men kan er aan twifelen, of dit doel definitief en binnen de beoogde termijnen bereikt zal worden. Ook indien het niet ten volle zou worden bereikt, valt toch het feit niet van de hand te wijzen, dat reeds een ernstige poging tot uitvoering ervan — en deze kan niet ontkend worden — een merkbare contractie in het programma en in de conjunctureel dynamische werking der openbare investeringen tot gevolg zal hebben en reeds tot gevolg heeft gehad. Gelijk onlangs President Roosevelt over den status van de P.W.A. (Public Work Administration) mededeelde, zijn door hem in het loopende jaar 1253 projecten tot een totaal bedrag van slechts rond 113 miljoen Dollar aan dotaties en 58 miljoen Dollar in leeningen toegestaan, terwijl 4315 projecten ten bedrage van 609 miljoen Dollar waren voorgesteld. De Relief-uitgaven zijn voor het loopende begrootingsjaar gelijk bekend van 2.3, het vorig jaar tot 1.5 milliard Dollar verminderd en er mag op worden gerekend, dat deze begrooting ook niet zal worden overschreden. Volgens de mededeeling van het Treasury Department

te Washington zijn voor het eerste kwartaal van het loopende begrootingsjaar, dat op 30 September eindigt, de op de begrooting voorkomende belastingontvangsten ook inderdaad bereikt. Immers de in September vervallende betalingen van de individuele en corporatieve inkomstenbelastingen zijn tot 21 September in vergelijking met het vorig jaar van circa 283 tot 473 miljoen Dollar verhoogd en daarmee zijn de mindere belastingontvangsten van de maanden Juli en Augustus gecompenseerd.

Indien wij er twijfel aan uitspreken, of met behulp van het tot dusver gevolgde belastingstelsel voor geheel het jaar en het vervolg het definitieve evenwicht zal kunnen worden bereikt, dan berust onze twijfel hierop, dat bij de schattingen der ontvangsten met een voortgang van de gunstige conjunctuur en een handhaving, zelfs met een stijging der aan de belastingbetalingen ten grondslag liggende inkomens resp. winsten van het jaar 1936 rekening is gehouden. De winsten van het tweede halfjaar 1937 zullen echter zonder twijfel beneden die van het eerste halfjaar 1937, alsmede beneden die van het tweede halfjaar 1936 liggen. Treedt een verdere conjunctuurterugslag in, dan zullen de begrootingen nog minder kloppen. Echter heeft de Regeering aangekondigd, dat zij in dit geval de belastingen zal verhoogen, eventueel nieuwe belastingen invoeren en er moet op worden gerekend, dat ook de thans nog tamelijk ver strekende belastingvrije inkomens meer dan tot dusver de aandacht zullen krijgen.

Onverschillig echter of het evenwicht der begrooting met of zonder invoering van nieuwe belastingen tot stand komt, de beperking der openbare investeringen zal contractief in de volkshuishouding werken en in geval van de invoering van nieuwe belastingen nog sterker dan anders. Dat zulk een contractief effect van absoluten of althans relatieven aard ten opzichte van het vroegere toenemingstempo der openbare investerings- en conjunctuuraandrijvingspolitiek reeds is ingetreden, blijkt duidelijk uit de ontwikkeling van de geldcirculatie en de bankdeposito's, waaromtrent de volgende statistiek uitsluitel geeft.

		Totale biljettencirc. in milliarden \$	
Einde Juni 1933	5.720	
" "	1934	5.373	
" "	1935	5.567	
" "	1936	6.241	
" "	1937	6.447	
		Totale deposito's in milliarden \$	
Einde Juni '33	..	37.998	23.338
" "	'34	41.870	26.615
" "	'35	45.766	29.496
" "	'36	51.335	34.098
" "	'37	52.577	Einde Juni 35.440

Uit dezen staat blijkt duidelijk, dat sedert het begin van het jaar 1937 een zeer belangrijke vermindering in het toenemingstempo van het biljetten- en het boekgeld is ingetreden. Een verder symptoom van de in het economisch leven ingetreden contractie wordt zichtbaar, wanneer men de ontwikkeling der clearingomzetten van de banken in de voorafgegane jaren vergelijkt. Zij vertoonen voor de laatste week van Juni van de jaren 1934 tot 1937 het volgende beeld:

Milliarden		Milliarden			
1934	4.959	1936	7.197
1935	5.961	1937	7.260

Kan goedkoop geld alleen den stroom weer op gang brengen?

Terwijl derhalve de stijging van 1934 tot 1935 rond een milliard Dollar, de stijging van 1935 tot 1936 zelfs 1½ milliard Dollar bedroeg, zijn de clearingomzetten van 1936 tot 1937 slechts met iets meer dan 60 miljoen Dollar gestegen. Beide ontwikkelingsreeksen toonen met alle duidelijkheid, dat het stimulee-

rend effect van het „pump priming” der in vorige jaren ingespoten doses is uitgewerkt en dat de poging om de Administratie weer in conservatiever banen te leiden, begonnen is, een stagnerend en meer en meer deflatorisch wordend effect uit te oefenen. De invloeden van deze deflatie, die men thans te bespeuren krijgt en waarin naar onze meening *de werkelijke diepere oorzaak van den achteruitgang in het zakenleven en van de, door psychologische oorzaken sterke, daling ter beurze schuilt*, begon de Staat bij zijn financieringen reeds sedert het begin van 1937 te bespeuren.

De banken hebben in den loop van dit jaar meer dan een milliard der staatsobligaties, waarmee zij zich in den tijd der groote schuldopneming door den Staat moesten volzuigen opgeruimd, om de creditverleening aan de intusschen met grootere activiteit werkende industrie te kunnen uitvoeren. Daarbij speelde eenerzijds de overweging een rol, dat zij bij deze verwisseling meer rente konden maken, aan den anderen kant echter ook het gezichtspunt, dat de grens voor belasting met staatsleeningen voor haar bereikt was. De banken hebben voor het overige de opruiming van staatsobligaties ook nog voortgezet, nadat de acute spanning in haar balansen door de nieuwe injectie van geld in de volkshuishouding met behulp van de openmarktpolitiek der Federale Reserve Banken, de discontoverlaging der meeste Federale Reserve Banken en tenslotte de ontsterilisatie van 300 millioen uit het inactieve goudfonds van het valuta-Egalisatiefonds was geweken.

De Regeering zal ongetwijfeld ook in de toekomst voortgaan, de markt door verdere ontsterilisaties van goud meer liquide te maken, indien het noodzakelijk mocht worden de politiek van goedkoop geld met zulke middelen te handhaven. Gehandhaafd toch moet de politiek van goedkoop geld onder alle omstandigheden blijven in verband met het feit, dat in de eerstvolgende 12 maanden niet minder dan \$ 4.34 milliard schulden van de Regeering met korten en middelmatigen looptijd successievelijk vervallen. Zij kunnen bij het nog steeds niet ten volle bereikte evenwicht der financiën zelfs niet ten deele door delging uit de wereld worden geholpen, maar moeten in ieder geval geprolongerd worden.

Herziening van de openbare investeringspolitiek zou tijd eischen.

Deze voortzetting van de politiek van het goedkope geld voor *prolongatiedoelinden* is echter allerm minst identiek aan een opheffing of paralyseering der contractietendenzen, die wij hierboven hebben aangetoond. Zij zal er niet toe dienen, de verlangzaamde investeringspolitiek der Federale Regeering weer sterker te laten groeien. Zij is echter op zichzelf niet toereikend, om investeringen van de particuliere ondernemingen op gang te brengen in een mate, die de voortzetting en eventueel de versterkte opgang van de conjunctuur zou kunnen waarborgen. Wat allereerst de regeeringsinvesteringen betreft, wij hebben hierboven reeds onzen twijfel tot uitdrukking gebracht, of zij *definitief* met het effect van het volledig begrotingsevenwicht gestopt kunnen worden.

Reeds thans kan men waarnemen, dat een deel der uitgaven, die de federale Regeering heeft geschraapt, als projecten der staten en gemeenten herleven en hetzelfde geldt van een deel der reliefs-uitgaven. In een onlangs gehouden conferentie der staatsgouverneurs hebben verscheidene gouverneurs, voorop Lehman van New-York, er bitter over geklaagd, dat de Bondsregeering hen een voortdurend grooter deel der belastingbronnen ontnemt of suppletioir belast, welke vroeger tot de competentie der afzonderlijke staten hebben behoord.¹⁾ Tenslotte is men het er met President Roosevelt over eens geworden, dat binnen-

¹⁾ Dat echter de Federale Regeering de staten en gemeenten in de crisis en gedurende de periode van aandrijving der economie ook van uitgaven ontlast heeft, waarvoor vroeger deze federale en lokale lichamen hadden te zorgen, is door de klagers niet in het bijzonder te berde gebracht.

kort een conferentie van de vertegenwoordigers der Staten met de Bondsregeering over de regeling van het netelige probleem zal worden gehouden.

Hoe het ook zij, in totaal zal ondanks de overheveling van een deel der Bondsuitgaven naar de Staten en gemeenten voorloopig een vermindering van de openbare uitgaven plaats vinden. In deze richting loopt voorloopig nog de geheele machinerie in de administratie en ook in het Congres. Dat sluit evenwel niet uit, dat in geval van een meer geprotonceerd achteruitgang van de conjunctuur de machinerie weer omgeschakeld zal worden, daar de Roosevelt-administratie het niet zou kunnen aanzien, wanneer de werkloosheid weer sterk zou toenemen. Men zou dan echter eerst nieuwe uitgaven moeten toestaan, nieuwe openbare investeringen voorbereiden en nieuwe schulden aangaan, dezen keer wellicht over de staten en de lokale overheden, waarvan de totale schuld op het oogenblik „slechts” ongeveer \$ 15 milliard tegenover een Bondsschuld van circa \$ 37 milliard bedraagt.

Gelijk de ervaring in Amerika en alle andere landen leerde zou het evenwel eenige tijd duren, alvorens de projecten zijn uitgewerkt en nog meer tijd, voor zij tot uitvoering komen. Alvorens zij hun conjunctuurdynamische activiteit zouden kunnen uitoefenen, zou derhalve een vrij ruim tijdsverloop moeten voorbijgaan. Intusschen zou het bij de contractie-ontwikkeling blijven.

Het probleem van het particulier initiatief.

De andere en natuurlijk veel gezondere weg, om de conjunctuur opnieuw op gang te brengen, zou via de activeering van het *particulier initiatief* leiden. Dat het alleen door goedkoop geld niet te inspireeren is, bewijzen de ervaringen der laatste crisis tusschen 1929 en 1932. Hoe is het thans met de vooruitzichten van het ingrijpen van het particulier initiatief gesteld? Het antwoord, dat daarop kan worden gegeven luidt: wat betreft de aanwezige reserves tamelijk goed, wat de kostenpolitiek aangaat niet bijzonder goed en psychologisch tamelijk slecht. Men mag zeggen, dat het aan *investeringsreserves*, en ook aan zoodanige, die het particulier initiatief op zichzelf, in het bijzonder onder de heerschappij van het goedkope geld zouden kunnen prikkelen, op het oogenblik niet ontbreekt. Dat is het groote verschil met 1929, toen zoowel op de bouwmarkt als in de industrie belangrijke over-investeringen en een tamelijk sterke over-capaciteit gedurende de langjarige hausse waren ontstaan.

Thans kan men reeds veeleer van onder-capaciteit spreken, in het bijzonder in het *bouwbedrijf*, waar zich een sterk woningtekort dreigt te ontwikkelen, indien nog eenige jaren niet zou worden gebouwd. Het Congres heeft in zijn laatste zitting dan ook een wet aangenomen, op grond waarvan de Bondsregeering binnen de eerstvolgende vier jaren in het geheel 500 millioen bouwcrediet en daarnaast ieder jaar \$ 20 millioen aan bouwsubsidies beschikbaar zal stellen. Dit bedrag is niet zeer aanzienlijk. Bovendien staat de winter met zijn stagnatie van de bouwbedrijvigheid voor de deur en tenslotte zijn naast de openbare middelen voor het bouwen ook particuliere kapitalen noodig. Deze zijn echter wegens de nog steeds achterwege gebleven reorganisatie van het hypothecair crediet in de Vereenigde Staten — een groote nalatigheid van de Regeering Roosevelt! — en de nog steeds niet geëindigde reacties van de laatste crisis op de huizenmarkt, indien al, dan tegen hooge rente te verkrijgen. Daar ook de loonen van de bouwvakarbeiders met ongeveer 20 pCt. zijn gestegen, schijnen de vooruitzichten van een conjunctuuraandrijving op de bouwmarkt niet zeer groot.

Iets dergelijks geldt van de spoorwegen, die eveneens op zichzelf voldoende behoefte aan bestellingen hebben. Maar tegen de oorspronkelijke verwachtingen in, zijn de netto-winsten der spoorwegen ondanks aan-

zienlijke toeneming van het verkeer en stijgende bruto-ontvangsten ten opzichte van het vorig jaar van Juni 1937 af niet alleen niet meer gestegen, maar verminderd, en de recente beslissing ten aanzien van de looneischen van het spoorwegpersoneel vergemakkelijkt de situatie niet.

Wat tenslotte de *industrie* betreft, ook zij heeft op zichzelf nog een onuitgeputte behoefte aan investering. In het algemeen is in het verloop van deze conjunctuur tot dusver slechts de verouderde capaciteit door nieuwe vervangen. Een werkelijke vergroting der capaciteit heeft bij slechts enkele, hoewel tamelijk belangrijke, industrieën plaats gevonden of vindt thans plaats b.v. bij de ijzerindustrie, bij de automobiellindustrie, bij aluminium, kunstzijde en celstoffen. De moeilijkheid schuilt ook hier in de financiering, want, in tegenstelling met de bouwmarkt, schijnen op industrieel gebied de gestegen loonen rationalisatie-investeringen niet te verhinderen, maar omgekeerd te forceeren. Doch de industrie zou, om in ruime mate te kunnen investeren, een willige en overvloedige kapitaalmarkt nodig hebben. Zij heeft deze te meer nodig, nadat de vorming van reserves door de belasting op de onverdeelde winsten ten eerste is bemoeilijkt.

Tot dusver diende het grootste deel der aan de kapitaalmarkt geplaatste aandelen en obligaties niet voor het verkrijgen van nieuw kapitaal, maar voor herfundeeringsdoeleinden. Bij een beursconstellatie gelijk de tegenwoordige valt echter aan een verbetering der mogelijkheid tot plaatsing van emissies niet te denken en dientengevolge bestaat zelfs het gevaar, dat maatschappijen, die geld nodig hebben, haar dividenden verlagen, om althans een deel der middelen beschikbaar te hebben. Dat zou natuurlijk de koersontwikkeling nog verder kunnen beïnvloeden.

Naast de investeringsreserves, waarop wij hierboven de aandacht hebben gevestigd, had in het bijzonder ook de situatie in den landbouw de meening steun gegeven, dat een conjunctuuromslag op korten termijn feitelijk in het geheel niet mogelijk is. Het inkomen der landbouwers is ten opzichte van het vorig jaar met ruim 14 pCt. toegenomen en het staat ongeveer op het peil van het inkomen van 1929. Weliswaar heeft een even hoog inkomen der boeren destijds het uitbreken der crisis ook niet verhinderd, maar ten gunste van de tegenwoordige situatie valt op te merken, dat dezen keer in de *stijging* van het inkomen der landbouwers met 14 pCt. ook een dynamische factor aanwezig is, die in het jaar 1929, toen het inkomen van de boeren in vergelijking met de voorafgaande jaren, niet was toegenomen, ontbrak.

Intusschen valt het nauwelijks aan te nemen, dat deze toeneming van 14 pCt. in den agrarischen sector voldoende zou zijn, om een conjunctuuromslag tegen te houden, vooral omdat de landbouw reeds de laatste jaren over middelen tot groote investeringen beschikte en daarvan ook in sterke mate gebruik maakte.

De stand van zaken is derhalve deze: conjunctuurreserves voor het particulier initiatief schijnen in aanzienlijken omvang aanwezig te zijn en het zou eigenlijk wonderlijk moeten toegaan en met alle vroegere conjunctuur-ervaringen in strijd zijn, wanneer bij de aanwezigheid van zulke reserves de conjunctuur eenvoudig zou omslaan, nadat zij juist eerst het hoogtepunt van de vorige conjunctuur heeft bereikt. Het zou een beschamend resultaat van een, met aanwending van 16—17 milliard nieuwe bondsschulden opgezette, conjunctuurpolitiek zijn, indien een snel einde der hausse het geheele resultaat zou zijn.

Niettemin is een omslag niet uitgesloten, misschien juist wegens de 17 milliard bondsschulden, die in de conjunctuurpolitiek van de New Deal zijn geïnvesteerd. Wij komen hier tot vraagstukken van structuren aard, waarvan de invloed op het particulier initiatief, die zoowel door de kostenpolitiek als de psychologie wordt bepaald, in een tweede artikel zal worden behandeld.

Dr. FELIX PINNER.

GEMEENTELIJKE BELASTINGVERDELING.

De in de afgelopen maanden gepubliceerde ontwerp-begrotingen van een aantal belangrijke gemeenten hebben wel duidelijk getoond, dat het met de gemeentefinanciën nog geenszins couleur de rose is, dat zelfs voor menige gemeente nog van een financiële noodtoestand mag worden gesproken. Zeker, er is geen nood meer bij de voorziening met kasmiddelen, lenen gaat verwonderlijk vlot en het is den gemeenten mogelijk geweest, bij het Rijk schoon schip te maken: de laatste alinea van de Millioenennota vermeldde, dat er half September 1937 geen kasgeldleningen meer liepen ten laste van een of meer gemeenten. Maar, zoals nog kortelings de op dit gebied bij uitstek deskundige en met de innerlijke praktijk goed bekende accountant-verificateur J. H. Textor in zijn belangwekkend referaat voor de Accountantsdag 1937¹⁾ uiteenzette, de financiële positie van een gemeente dient niet met haar kaspositie te worden verward.

Van enige grote gemeenten sluit de begroting ook nu nog met een tekort. De boekingen, waardoor de begroting in de jaren van de allerergste nood was geflatteerd, zijn grotendeels, evenals bij het Rijk, gecontinueerd. Belastingen en tarieven, waarvan men wel algemeen van oordeel is, dat zij behoren te worden afgeschaft of verlaagd, zijn onverminderd of zelfs met hogere opbrengstraming onder de inkomsten opgenomen. De rentebesparing, die van de conversies het gevolg zal zijn, wordt door het accres der uitgaven en door de sanering der boekingstechniek geredelijk geabsorbeerd. De begrotingen openen weinig gunstige perspectieven voor de grote werkcentra.

Des te bedenkelijker moet het uit dien hoofde worden geacht, dat het eigen gemeentelijk belastinggebied zich vrijwel beperkt tot de woongemeenschap en zich in zo geringe mate uitstrekt tot de werkgemeenschap. Ten aanzien van laatstgenoemde zijn er slechts de zakelijke bedrijfsbelasting, die volgens het algemene oordeel de werkgemeenschap meer schaadt dan baat en dus zo spoedig mogelijk behoort te worden afgeschaft, de personele belasting op bedrijfspercelen en de precarioheffingen, die eveneens een bedenkelijk bestaan voeren, en de automatisch toevloeiende opcenten op de dividend- en tantiëmebelasting. Daarentegen betreffen de opcenten op de inkomsten-, vermogens- en gemeentefondsbelasting, de personele belasting op particuliere percelen en de hondenbelasting uitsluitend de woongemeenschap. Grotendeels geldt dit ook voor de belasting op publieke gemakkelijkheden. De straatbelasting en de opcenten op de grondbelasting vallen op beide terreinen.

Waar het moderne verkeer tengevolge heeft, dat menige gemeente als werkgemeenschap een geheel andere samenstelling heeft dan als woongemeenschap, en dat menig burger tot de werkgemeenschap van de ene, tot de woongemeenschap van de andere gemeente behoort, terwijl de gemeente zich voor haar voorzieningen ten behoeve van de werkgemeenschap evenzeer als voor die ten bate van de woongemeenschap grote kosten heeft te getroosten, leidt de eenzijdige oriëntering van de belastingheffing naar de woongemeenschap tot grote moeilijkheden en schrijnende verschillen. Tal van personen, die tot een werkgemeenschap behoren, daarin een plaats van betekenis bekleden en daarvan aanzienlijke vruchten genieten, dragen in geringe mate bij tot de kosten dier werkgemeenschap. Hun belastinggeld, voor zover het de eigen heffingen der gemeenten betreft, komt vooral hun woongemeente ten goede.

In Economisch-Statistische Berichten van 20 Februari 1935 hebben wij reeds deze bezwaren in het

¹⁾ Ter onderscheiding van de in de laatste jaren voorkomende nabootsingen, die zich van hetzelfde woordmerk bedienen, zij ten overvloede vermeld, dat met Accountantsdag tout court steeds bedoeld wordt die, georganiseerd door het Nederlandsch Instituut van Accountants.

licht gesteld. Wij hebben toen erop gewezen, dat de wens tot egalisering van gemeentelijke heffingen, die is belichaamd in de instelling van het Gemeentefonds, is achterhaald door de noodzaak tot verhoging van gemeentelijke opcenten op inkomsten-, vermogens-, gemeentefonds- en personele belasting, waardoor de verschillen ten bate van de woongemeenten opnieuw zijn geaccentueerd. Vergeleken daarbij was de correctie door de instelling van het Werkloosheids subsidiefonds gering.

Wij hebben toen de gedachte geopperd, naar het voorbeeld van de Geneefse regeling voor internationale verdeling van het belastinggebied tussen debiteur- en crediteurlanden, de gemeentelijke opcentenheffing op inkomsten-, vermogens- en gemeentefondsbelasting te verdelen tussen werk- en woongemeenten. Met vermijding van dubbele heffing, zoals oudtijds bij de ongewenste en onbillijk werkende forensenbelasting, meenden wij het doel te kunnen bereiken door de opcenten aan verschillende gemeenten te doen ten goede komen en wel:

a. voor wat betreft inkomen uit onroerend goed en hypothecaire vorderingen, waarvoor geen obligatiën aan toonder zijn verstrekt, alsmede voor in een en ander belegd vermogen: *aan de gemeente, waar het betrokken of verbonden onroerend goed is gelegen;*

b. voor wat betreft inkomen uit eigen onderneming en daarin geïnvesteerd kapitaal: *aan de gemeente, waar die onderneming haar bedrijf uitoefent;*

c. voor wat betreft tantièmes van directeuren en commissarissen van naamloze vennootschappen, coöperaties, e.d.: *aan de gemeenten, waar de vennootschap haar bedrijf uitoefent;*

d. voor wat betreft salarissen, lonen en andere arbeidsinkomsten, niet onder b. en c. vallende: *aan de gemeente, waar de arbeid doorgaans wordt verricht of het vaste uitgangspunt voor het verrichten van de arbeid zich bevindt;*

e. voor wat betreft salarissen en pensioenen van (gewezen) gemeente-ambtenaren en geëmployeerden van gemeentelijke instellingen: *aan de gemeente, in wier dienst de ambtenaar is of bij pensionering was;*

f. voor wat betreft inkomen uit alle andere bronnen en alle andere vermogensbestanddelen — dus alle roerend vermogen, ook hypothecaire obligatiën aan toonder —: *aan de gemeente, waar de belastingplichtige woont.*

Deze verdeling van de opcenten brengt natuurlijk enige meerdere bewerkelijkheid mede bij vaststelling en inning van het bedrag der belasting en bij verrekening tussen Rijk en gemeente. Al te groot kan dit bezwaar niet zijn, indien als volgt wordt tewerk gegaan.

De Inspecteur der belastingen ter plaatse, waar de belastingplichtige woont, stelt eerst het gehele belastbare bedrag vast, alsmede de aanslagen in inkomsten-, gemeentefonds-, vermogens- en verdedigingsbelastingen in hoofdsom. Daarbij voegt hij de rijksopcenten. Vervolgens gaat hij, aan de hand van de thans reeds voor het grootste deel op het aangiftebiljet vermelde gegevens, na, waar de onroerende goederen liggen, waar de bedrijven worden uitgeoefend, waar de arbeid wordt verricht, welke gemeente de werkgeefster is. Ten aanzien van tantièmes van directeuren en commissarissen van naamloze vennootschappen geeft de verdeling van de gemeentelijke opcenten op de dividend- en tantiëmebelasting hem uitsluitend, welke gemeenten recht hebben op de desbetreffende opcenten op inkomsten-, gemeentefonds- en vermogensbelasting. Een tabel van opcenten, door de verschillende gemeenten geheven, stelt den Inspecteur in staat, voor iedere post, naar het tarief der rechthebbende gemeente, de opcenten te berekenen, die elke van de herkomstgemeenten en die de woongemeente toekomen.

De meest juiste wijze zou zijn een verdeling naar analogie van de bekende Beschikking van den Minister van Financiën van 17 April 1928 No. 31 (Stc.

No. 76) inzake internationale dubbele belasting. In ons artikel in E.-S.B. van 20 Februari 1935 was deze wijze van handelen voorgesteld. Zij is echter zeer bewerkelijk. Eenvoudiger ware simpele splitsing van de hoofdsom in evenredige delen en heffing van opcenten naar die evenredige delen.

Heeft bijvoorbeeld een belastingplichtige, wonende in A, een inkomen van f 10.000, samengesteld uit f 1000 uit onroerend goed in B, f 5000 salaris voor werkzaamheden in C en f 4000 uit roerend vermogen, dan bedraagt de hoofdsom zijner gemeentefondsbelasting over f 10.000, indien A is een gemeente van de tweede klasse en de belastingplichtige gehuwd is, zonder kinderen: f 369. Heffen nu gemeenten A, B en C resp. 50, 60 en 75 opcenten, dan wordt de heffing der gemeentelijke opcenten als volgt berekend:

Gem.	Deel van het belastb. ink.	Quotum	Bedrag der belasting	Opcenten percentage	Opcenten bedrag
A	4000	$\frac{4}{10}$	147,60	50	73,80
B	1000	$\frac{1}{10}$	36,90	60	22,14
C	5000	$\frac{5}{10}$	184,50	75	138,38
Totaal	10000	$\frac{10}{10}$	369,—	—	234,32

Houdt men van de aan een gemeente toekomende opcenten een uniforme verzekeringspremie af voor kwade posten (vermindering van de aanslag na reclame of beroep, ontheffing, wanbetaling, e.d.), uit welke premie het Rijk dan die kwade posten voor eigen rekening kan nemen, dan vereenvoudigt ook dit de administratie. Indien men de provinciale opcenten op de woonplaats blijft oriënteren, geeft ook dit onderdeel, waarvan het belang vermoedelijk gering is, geen complicaties.

Onoverkomelijk lijkt ons het administratieve bezwaar niet, terwijl een ieder de billijkheid ervan voelt, de herkomstgemeenten van de inkomensdelen aandeel te geven in de opbrengsten, die thans overvloedig aan de woongemeenten ten goede komen. De cumulatieve werking van deze toestand, die leidt tot steeds verdere verhoging van lasten in de werkgemeenten en steeds nieuwe vlucht uit die nijvere centra, dient te worden gestuit en dit kan, indien men in de belastingverdeling realiseert wat een ieder reeds voelt: dat men evenzeer als van zijn woongemeenschap, of wellicht nog meer, deel uitmaakt van de gemeenschap, waarin men werkt en het grootste deel van zijn niet verslapen tijd doorbrengt. P.

HET VERSCHIL IN ECONOMISCHE STRUCTUUR TUSSEN INDUSTRIE EN LANDBOUW.

Te allen tijde is er verschil in waardeering geweest van industrie en landbouw. Een typisch voorbeeld van een dergelijk verschil in waardeering bieden de 17e en 18e eeuw. Mercantilisten en Physiocraten stonden ten deze lijnrecht tegenover elkaar. De Mercantilisten hadden uitsluitend oog voor de belangen der industrie en ontzagen zich niet maatregelen te nemen, die den landbouw schaadden, maar van nut waren voor de industrie. Omgekeerd kenmerkten de Physiocraten zich door een matelooze vereering van den landbouw en een minachting voor de industrie, wier beoefenaren als „classe stérile” werden aange-merkt.

Ook in den tegenwoordigen tijd komt een verschil in waardeering van industrie en landbouw nog meer-malen aan den dag. Het komt mij voor, dat daarbij dikwijls nog te weinig wordt gelet op het groote verschil in economische structuur, dat er tusschen industrie en landbouw bestaat. Doet men dit wel, dan gaat nieuw licht op over onderwerpen, waarin industrie en landbouw thans nog menigmaal verdeeld zijn.

Over twee van die onderwerpen zou ik enkele opmerkingen willen maken. Het eerste onderwerp betreft de critiek, die van industriele zijde meermalen op de landbouwerisispolitiek der Regeering wordt

uitgeoefend. Het tweede onderwerp heeft betrekking op de bezwaren, die van landbouwzijde tegen de industrie worden ingebracht, omdat de belooning in den landbouw achterblijft bij die in de industrie.

Aard van den steun aan industrie en landbouw.

De steun, die de Regeering in de achter ons liggende crisisjaren aan de industrie en aan den landbouw heeft verleend, is van zeer verschillenden aard.

De industrie werd in hoofdzaak geholpen door de Crisis-Invoerwet, welke een systeem van contingentering instelde teneinde bovenmatigen invoer te voorkomen. Naar ruwe schatting is ongeveer $\frac{1}{3}$ deel van den invoer van industriële producten gecontingenteerd. Daarnaast ontving de industrie een bescheiden steun door de fiscale herziening van het tarief van invoerrechten, welke 1 Juli 1934 in werking trad en het tarief van 8 pCt. op 10—12 pCt. bracht.

Hoeveel verstrekkender waren de maatregelen ten behoeve van den landbouw! Voor het geheele terrein van landbouw, tuinbouw en sierteelt werd een net van regelingen ontworpen. Ingekrompen werd, door middel van teeltbeperking, de productie van die artikelen, die voor een groot deel moeten worden uitgevoerd (vooral veehouderijproducten). Daarentegen werd uitgebreid, door het in uitzicht stellen van richtprijzen, de productie van die artikelen, die voor een groot deel moeten worden ingevoerd (vooral de granen). Om gedurende de jaren, dat vraag en aanbod zoo volkomen zouden zijn verbroken, het bedrijf voor den ondergang te bewaren, werd het Landbouwcrisisfonds ingesteld, dat een bedrag van 150—200 miljoen gulden bevatte.

Uit dit korte overzicht blijkt reeds, dat de landbouw veel intenser werd gesteund dan de industrie. Kan men daarvan nu de Regeering een verwijt maken en zeggen, dat de landbouw werd voorgetrokken? Naar mijn meening geenszins. De toestand in den landbouw was in het algemeen moeilijker dan in de industrie. Zulks is geen toeval. Hier speelt het verschil in economische structuur een belangrijke rol. Er zijn factoren werkzaam, die den landbouw economisch meer kwetsbaar doen zijn dan de industrie. Volkomen terecht werd aan de economisch zwakkere bijzondere aandacht verleend.

Oorzaken van de grootere economische kwetsbaarheid van den landbouw.

Naar mijn meening moet daarbij op drie oorzaken worden gewezen.

1o. De uitkomsten van de industrie zijn afhankelijk van de conjunctuur. Het productieproces zelf kan vooruit worden berekend. Alleen de prijs, die wordt gemaakt, is een onzekere factor. En de prijs wordt bepaald door een gunstige of minder gunstige conjunctuur.

Anders is de toestand in den landbouw. Natuurlijk is de conjunctuur hier ook van zeer groote betekenis voor het uiteindelijk financieel resultaat. Maar daarnaast heeft de landbouw nog te rekenen met een tweede riskante factor. In den landbouw kan nl. het productieproces niet vooruit worden berekend. Want de landbouw is niet alleen afhankelijk van de conjunctuur, maar ook van de natuur. Dit vergroot het risico van het bedrijf. Hoe gemakkelijk kunnen de oogsten in den akkerbouw gunstiger of minder gunstig uitvallen. Abnormale koude, buitensporige warmte, overvloedige regen, verzengende droogte, plagen voor den landbouw fataal te zijn. Een dergelijk bijzonder risico draagt niet alleen de akkerbouw, maar ook de veehouderij. Men denke aan ziekten, die den veestapel van een boer, d.w.z. zijn economisch apparaat, ernstig kunnen teisteren.

2o. Er is nog een tweede verschilpunt in de economische structuur van landbouw en industrie: het aanbod in den landbouw is veelal minder elastisch dan in de industrie. Dat wil dus zeggen, dat het aanbod in den landbouw veelal minder snel kan worden in-

gekrompen. Het gevolg is, dat de landbouw op prijsdalingen minder snel reageert, zoodat ook minder snel herstel kan intreden. De landbouw blijkt ook hier economisch kwetsbaarder dan de industrie.

Vanwaar deze geringere elasticiteit van het aanbod in den landbouw?

De industrie kan als regel op iederen dag van het jaar de productie veranderen. Zoodra de noodzakelijkheid daarvan blijkt, kunnen de maatregelen daartoe op korten termijn worden uitgevoerd. De akkerbouw daarentegen verkeert in een andere situatie. Hier kan slechts eenmaal per jaar een verandering der productie worden toegepast, nl. wanneer de nieuwe oogst in den grond gaat. Wanneer is gezaaid, dan ligt de bestemming van den grond weer voor een jaar vast. Tusschentijdsche verandering is niet mogelijk. Het aanbod van akkerbouwproducten is dienengevolge weinig elastisch.

Ook de veehouderij kan haar productie veelal minder gemakkelijk inperken dan de industrie. Intusschen dient hierbij wel te worden gewaakt tegen te absolute uitspraken. Er zijn industrieën waarin het machinaal apparaat een zoo groote rol speelt — dit is zelfs in toenemende mate het geval — dat het enorme bezwaren heeft om dat apparaat geheel of gedeeltelijk stil te leggen in verband met de daaraan verbonden kosten. In dat geval is ook hier gebrek aan elasticiteit. Maar in vele takken van industrie is de toestand anders. Daar kan de industrieel zijn machines stopzetten en aldus zijn productie verminderen. Weliswaar beteekent dit voor hem een offer aan rente, afschrijving en onderhoud, maar deze onkosten zijn dan niet buitensporig hoog. Een veehouder daarentegen kan zijn koe niet stopzetten, zooals de industrieel zijn machines. Wel kan hij de koe droogleggen, maar dat gaat niet zonder een belangrijke hoeveelheid onderhoudsvoer. Bij een koe van 600 kg, die 20 liter melk per dag geeft, is meer dan 40 pCt. van het toegevoerde voer noodig voor het onderhoud van het dier. Het droogleggen van koeien is dus een dure liefhebberij, waartoe niet gaarne wordt overgegaan. Ook het aanbod van veehouderijproducten blijkt dus, vergeleken bij het aanbod van vele industrieproducten, weinig elastisch.

Er is nog een andere oorzaak, waardoor het aanbod in den landbouw minder elastisch is dan in de industrie. Wanneer een industrieel zijn productie inkrimpt, dan ziet hij zich genoodzaakt over te gaan tot ontslag van arbeiders. Natuurlijk kan een landbouwer, die landarbeiders in dienst heeft, hetzelfde doen. Maar vele landbouwers hebben geen of weinig arbeiders in dienst. Het werk wordt gedaan door den landbouwer zelf en de leden van zijn gezin. Die gezinsleden worden natuurlijk niet ontslagen, zooals in de industrie de arbeiders. Bij dalende prijzen wordt getracht inkrimping van het familie-inkomen te ontgaan door een grootere arbeidsprestatie. De productie neemt alsdan niet af, maar kan in een dergelijk geval zelfs toenemen. Alweer blijkt hoezeer het aanbod in den landbouw minder elastisch is dan in de industrie.

De hier verschafte economische gegevens worden door de statistische cijfers bevestigd. Ik trachtte aan te toonen, dat het aanbod in den landbouw minder snel inkrimpt dan in de industrie. De statistische cijfers uit de crisisjaren bevestigen deze redeneering. De crisis begon in 1929 en bereikte haar diepste punt in 1932. Welnu, in die periode daalde de industriële productie van Europa (zonder Rusland) van 100 tot 69.9, dus met niet minder dan ongeveer 30 pCt. Daarentegen steeg de agrarische productie van 108 in 1929 tot 110 in 1932. In scherpe tegenstelling met de industriële productie, toonde derhalve de agrarische productie nog eenige vooruitgang.

3o. Een derde verschilpunt tusschen de structuur van industrie en landbouw hangt samen met de persoonlijke positie van den ondernemer, die in beide bedrijfstakken verschillend is.

Had de Regeering de landbouwcrisismaatregelen niet getroffen, dan zou het platteland zijn overgeleverd aan pauperisme en geestelijke verwildering. In de industrie worden de arbeiders, die werkloos worden, opgevangen door de werkloosheidsuitkering, die hen voor het allerergste bewaagt. In den landbouw zijn tienduizenden kleine ondernemers, die het materieel veel slechter hebben dan een arbeider. Verminderen hun inkomsten aanmerkelijk, dan zijn zij aan de ellende prijsgegeven, omdat zij nergens op kunnen terugvallen. Vandaar de noodzakelijkheid van het nemen van ingrijpende maatregelen. Wilde men de boeren voor den gang naar armenzorg bewaren — sociaal zou dit hoogst bedenkelijk zijn geweest — dan moest een bedrijfssteun worden toegepast, die de tot een catastrofaal peil gedaalde prijzen op een eenigszins behoorlijk niveau bracht.

Zelfs voor de wat beter gesitueerde landbouwers kon de toestand spoedig nijpend worden. Dit is een gevolg van de kapitalisatieverhouding in den landbouw. In de industrie vangen in menig geval de aandeelhouders, die hun kapitaal zien gereduceerd of de obligatiehouders, die reorganisatieplannen moeten aanvaarden, de gevolgen van een crisis als de huidige mede op. In den landbouw is de toestand veelal anders. Een landbouwer, die over eenig vermogen beschikt, tracht dikwijls eigenaar te worden van zijn boerderij. Daarbij zet hij eerst zijn vermogen in, terwijl de resteerende kooppenningen worden gevonden door het nemen van een hypotheek. Treedt nu een crisis in, als wij hebben beleefd, dan wordt de waarde van den grond met bijv. de helft gereduceerd. Het gevolg is, dat de landbouwer zijn vermogen tot op de laatste cent kwijt is, terwijl de hypothecaire schuldeischer nog geheel of gedeeltelijk gedekt is. Het financiële weerstandsvermogen van vele landbouwers is derhalve niet groot. Ook dat was voor de Regeering een reden om zulke ingrijpende steunmaatregelen te nemen.

Tenslotte moet ook niet worden vergeten, dat de landbouwers het apparaat missen om gezamenlijk catastrophale prijsdalingen tegen te gaan. In de industrie worden in tal van bedrijven prijsafspraken gemaakt en kartellen gevormd om het prijsniveau eenigszins op peil te houden. In den landbouw is dit praktisch niet mogelijk. Daarvoor is het aantal ondernemers in den landbouw veel te groot. Een 250.000 melkveehouders kunnen niet samen komen om een prijs voor de melk vast te stellen. De Regeering moet hiermede rekening houden.

Het is een gelukkig verschijnsel voor onze nationale eenheid, dat de industrie met het beginsel van den landbouwsteun is accoord gegaan. Zulks verdient waardeering. De bezwaren betroffen veelal meer de uitwerking dan het beginsel. Mogelijk, dat de industrie deze bezwaren, door zich rekenschap te geven van de typische economische verhoudingen in den landbouw, minder zal gevoelen.

Het bovenstaande beteekent natuurlijk geenszins, dat de industrie het in de achter ons liggende jaren gemakkelijk zou hebben gehad. Ik ben van nabij bekend met de ongekende moeilijkheden, die de industrie gedurende de crisis heeft moeten overwinnen. Op kranige wijze heeft zij zich van die taak gekweten. Nog minder mag uit het bovenstaande worden afgeleid, als zoude in ons economisch leven de landbouw primair zijn en de industrie secundair, gelijk in landbouwkringen nog wel eens zeer ten onrechte wordt beweerd. Wil men voor Nederland zeggen, dat wij in ons economisch leven een landbouwfundament nodig hebben, dan moet daaraan worden toegevoegd, dat wij een industrieel fundament evenmin kunnen ontberen. Industrie en landbouw zijn *beide* belangrijke takken van ons economisch leven, dat als een eenheid moet worden gezien. Ik betoogde in het bovenstaande slechts, dat het feit, dat de Regeering gedurende de crisis den landbouw veel ingrijpender steunde dan de

industrie, een goede oorzaak had, nl. het verschil in economische structuur, dat den landbouw economisch meer kwetsbaar doet zijn.

Oorzaken van het verschil in belooning in industrie en landbouw.

Als tweede onderwerp, waarbij het verschil in economische structuur van industrie en landbouw een rol speelt, noemde ik de bezwaren, die van landbouwzijde tegen de industrie werden vernomen, omdat de belooning in den landbouw achterblijft bij die in de industrie. Het verwijt van den landbouw luidt, dat de industrie zich verrijkt ten koste van den landbouw. De landbouw wijst op de hooge belooningen in de industrie, met name van de industriele arbeiders. Deze hooge loonen — zoo wordt gezegd — moeten wij betalen, wanneer wij onze industriele producten betrekken. Onze kleding, onze schoenen, onze huizen, onze landbouwwerktuigen, onze kunstmeststoffen, enz. — zoo gaat men voort — worden geproduceerd door arbeiders, die veel hogere loonen verdienen dan de landarbeiders. De landbouwers gevoelen zich daardoor gedupeerd. Hun grief richt zich uiteraard vooral tegen de beschutte industriele bedrijven, die door middel van prijsafspraken een sterke positie innemen en geacht worden hun onkosten op den rug van het onbeschutte landbouwbedrijf af te wentelen.

Aangenomen, dat de belooning in den landbouw bij die in de industrie ten achter blijft, dan rijst de vraag: wat is daarvan de oorzaak? Speelt hier de wensch van de industrie om haar lasten op den landbouw af te wentelen een beslissende rol, of zijn hier dieper liggende economische factoren werkzaam, die den ruilvoet ten nadeele van den landbouw beïnvloeden? Ik meen, dat dit laatste het geval is.

Wie het verschil in technische ontwikkeling tusschen landbouw en industrie beziet, kan het niet ontgaan, dat er een belangrijk onderscheid is in toename der productiviteit. Specialisatie en mechanisatie, die de productiviteit per arbeider in de industrie zoo enorm hebben vermeerderd, spelen in den landbouw een veel bescheidener rol.

De groote ontwikkeling, die de industrie door de *specialisatie* heeft ondergaan, is voldoende bekend. De werkzaamheden in het industriele bedrijf werden ontleed en aan iederen arbeider een bepaald onderdeel van den arbeid toegewezen. Het gevolg was, dat de bewuste arbeider op dat bepaalde onderdeel een zeldzame vaardigheid verkreeg. De productiviteit van zijn arbeid steeg en de mogelijkheid van een hogere belooning was geschapen.

Geheel anders is de verhouding in den landbouw. Een splitsing van werkzaamheden, als in de industrie uit de specialisatie voortvloeit, is daar niet mogelijk. Want in den landbouw worden de werkzaamheden niet als in de industrie *op hetzelfde oogenblik*, maar *na elkander* verricht. Tal van arbeiders kunnen tegelijkertijd aan de productie van een machine medewerken en ieder een onderdeel verrichten. Maar men kan niet één landarbeiders laten ploegen, een tweede laten eggen, een derde laten zaaien, een vierde laten wieden, een vijfde laten oogsten en een zesde laten dorschen. Deze werkzaamheden geschieden nu eenmaal na elkaar en worden daarom door een en denzelfden arbeider verricht. Voor specialisatie blijft daardoor niet veel ruimte.

Ook wat de *mechanisatie* betreft staat de landbouw achter bij de industrie. In de industrie wordt een machine als regel iederen dag gebruikt, in den landbouw daarentegen slechts enkele dagen per jaar, nl. wanneer de werkzaamheid aan de beurt is, die machinaal wordt verricht. Het gevolg is, dat landbouwmachines moeilijker te exploiteeren zijn, daar rente en afschrijving in enkele dagen moeten worden verdiend. Voorts is de machine in de industrie stabiel: zij blijft op haar plaats. In den landbouw daarentegen is de machine mobiel: zij wordt bij het product gebracht. Dit verschil brengt mede, dat de kosten van

slijtage en breuk voor landbouwmachines grooter zijn en voorts, dat zeer groote machines wegens vervoerbezwaren in den landbouw moeilijk bruikbaar zijn. Ook staat de mechanisatie in den landbouw achter bij die in de industrie, omdat het industriele product meer uniform kan worden behandeld. Daarentegen vereischt het landbouwproduct veel meer een individuele behandeling. Gewassen en dieren zijn levende organismen met individuele verschillen. Voor het verkrijgen van het beste resultaat, is een machinale behandeling, die uniform te werk gaat, dikwijls minder aangewezen. Het handwerk bereikt hier meer, maar is minder productief.

Uit de beperkte toepassing, die de specialisatie en mechanisatie in den landbouw kunnen vinden, blijkt wel, dat de toeneming der productiviteit in de industrie grooter is dan in den landbouw. De mogelijkheden tot belooning zijn daardoor in de industrie ook ruimer dan in den landbouw. Maar gegeven dit verschil, rijst direct een belangrijke vraag en wel deze: hoe komt het, dat in zake de beloningen in landbouw en industrie geen nivelleering tot stand komt? De industrie vormt geen gesloten kaste. Vanuit den landbouw kan ieder zich in de industrie vestigen. Wanneer de beloningen daar zooveel aantrekkelijker zijn, dan zou men verwachten, dat er tallozen zijn, die den landbouw in den steek laten en de industrie opzoeken, waardoor meer een gelijkheid van beloningen intreedt. En toch is dat niet het geval. Er moeten dus redenen zijn, die een blijvende dispariteit bevorderen.

Inderdaad zijn deze aan te wijzen. Zoowel aan ondernemerszijde als aan arbeiderszijde in den landbouw zijn er factoren, die de nivelleering tegenhouden.

De landbouwer, die in den landbouw is grootgebracht, is buitengewoon gehecht aan zijn bedrijf. Hij is er als in vastgeworteld. Vandaar, dat hij een groote tegenzin heeft tegen een vestiging in de stad, waar een zoo geheel andere traditie heerscht als hij steeds gewend was. Bovendien mist hij de kennis van het fabriekswezen. Waar zal hij de gelegenheid vinden om zich die eigen te maken? Men gevoelt, dat er al heel wat moet gebeuren alvorens de landbouwer zijn bedrijf opgeeft en zijn geluk in de stad gaat beproeven. Ook een zeer sobere belooning van zijn arbeid is veelal niet in staat hem daartoe te brengen. En dat die belooning sober is wordt nog bevorderd, doordat de bodem in den landbouw slechts in zeer beperkte mate beschikbaar is. In 1935 werd nog slechts 10.5 pCt. van den Nederlandschen bodem als woeste grond aangegeven. De ontginningen kunnen dus nog maar een bescheiden vermeerdering van den cultuurgrond brengen. Van de drooglegging van de Zuiderzee geldt hetzelfde. Als het geheele werk is uitgevoerd, zal de totale oppervlakte van bouwland, grasland en tuingrond hier te lande met 10 pCt. zijn gestegen. Hoe belangrijk ook op zichzelf, is dit alles onvoldoende voor onze steeds toenemende bevolking een bestaan in den landbouw te vinden. De landhonger moet op de belooning van den landbouwer een sterk drukken invloed uitoefenen.

Aan arbeiderszijde in den landbouw werken eveneens factoren, die een blijvend verschil tusschen de loonen in de industrie en in den landbouw kunnen verklaren. Verschillende van de psychologische omstandigheden, die den landbouwer aan het platteland binden, oefenen ook hun invloed op den landarbeider uit. Bovendien is het loon van den landarbeider wel laag, maar de druk daarvan wordt minder gevoeld dan men uit het bedrag alleen zou opmaken. Vele landarbeiders immers hebben nog een eigen stukje grond en ontvangen van hun werkgevers als aanvulling loon in natura. Bovendien zijn de kosten van allerlei eerste levensmiddelen als aardappelen, brood, melk e.d. op het platteland lager dan in de stad. Ook is de mogelijkheid voor een arbeider, om het tot zelfstandig man te brengen, vooral als hij al een stukje grond heeft, in den landbouw grooter dan in de in-

dustrie. De Overheid bevordert zelfs deze mogelijkheid door de Landarbeiderswet, die de gelegenheid opent een eigen boerenplaatsje te verkrijgen. Het is begrijpelijk, dat menig landarbeider zich in zijn karig bestaan schikt met de hoop, die dit perspectief wekt.

Conclusie.

Het bovenstaande kan er toe bijdragen, het verschil in belooning tusschen landbouw en industrie eenigszins te verklaren. Natuurlijk is een zooveel lagere belooning van den landbouw niet gewenscht. Alle juiste middelen, die ertoe kunnen bijdragen om het levensniveau van den landbouwer en den landarbeider te verhogen, moeten worden toegepast. Maar het moeten dan ook *juiste* middelen zijn. Men denke aan technische verbeteringen, het aankweken van commercieel inzicht, vermeerdering van den afzet, bevordering van de qualiteit e.d. Hieronder valt dus niet de gedachte, aan landbouwzijde wel verdedigd, om het landbouwcrisisfonds van karakter te veranderen en het dienstbaar te maken aan een nivelleering van de belooning in landbouw en industrie door het toekenen van blijvend steun aan den landbouw. Hier tegen bestaat m.i. ernstig bezwaar. Met de oorzaken van het verschil in belooning in landbouw en industrie zal rekening moeten worden gehouden. Daarop voortbouwende zal de genoemde verbetering moeten worden nagestreefd.

Mr. Dr. A. A. VAN RHIJN.

OVERHEIDSMAATREGELEN TEN AANZIEN VAN DE PLUIMVEEHOUDERIJ EN HUN GEVOLGEN. ¹⁾

De vaderlandsche pluimveehouderij is een belangrijk onderdeel van den Landbouw. Haar beteekenis voor den uitvoer onzer producten is groot. In 1931 werd voor een bedrag van 60 miljoen gulden aan pluimvee en pluimvee-producten geëxporteerd. Deze waarde was hooger dan de uitvoer van de kaas, van de boter, van de melkproducten, van het versche vleesch en van de bacon. Sedert 1931 kwam de val. De Nederlandsche landbouwvoortbrengselen werden teruggedrongen door douane-tarieven, contingentetarieven, de daling van het Pond, betalingsmoeilijkheden van andere landen.

Bedroeg de eierenuitvoer in 1931 nog 1094 miljoen stuks, in 1932 daalde hij tot 1074 miljoen, in 1933 tot nauwelijks 720 miljoen. De hoeveelheid eieren, welke dientengevolge door het binnenland moest worden opgenomen, steeg sterk en deze opname kon slechts mogelijk zijn tegen lage prijzen, welke de productiekosten der eieren niet of ternauwernood dekten.

Toen de uitvoerpoorten zich in 1932 begonnen te vernauwen, was voor het eerst van Regeeringsingrijpen sprake: besloten werd 100 miljoen eieren uit de markt te nemen om deze van te groote aanvoeren te ontlasten, indien dit noodig mocht blijken. De maatregel bleek grootendeels overbodig.

In 1933 werd een wettelijke garantieregeling getroffen tot steun aan den Eierprijs. Beschikbaar werd gesteld een bedrag van 5 miljoen gulden. Ook de uitvoering van dezen maatregel bleef practisch achterwege: niet meer dan twee ton werd van de vijf miljoen gebruikt.

Deze incidenteele regelingen maakten de crisismaatregelen, welke grootendeels eerst later in verband met de pluimveehouderij werden getroffen, niet overbodig. In hoofdzaak zijn zij te verdeelen in de volgende groepen:

I. maatregelen ten aanzien van den uitvoer van eieren en pluimvee;

¹⁾ De in deze beschouwing verwerkte gegevens zijn in hoofdzaak ontleend aan de driemaandelijksche verslagen aan de Staten-Generaal (de Landbouwcrisismaatregelen, hun werking en uitvoering) en aan de door de Directie der Nederlandsche Centrale voor Eieren en Pluimvee gepubliceerde verslagen.

II. maatregelen ten aanzien van den invoer van eieren, ei-producten en pluimvee;

III. maatregelen ter beïnvloeding van grootte en samenstelling van den pluimveestapel.

De uitvoering van deze maatregelen was oorspronkelijk opgedragen: I. aan de Stichting voor Export van Eieren en Pluimvee; II. aan de Stichting Eieren-Import Centrale; III. aan de Stichting Nederlandse Pluimvee Centrale. Bij de reorganisatie der crisisdiensten in 1934 werden deze afzonderlijke stichtingen opgeheven en ondergebracht in de Stichting Nederlandsche Centrale voor Eieren en Pluimvee. De uitvoering der diensten onderging daardoor geen wijziging.

* * *

I. Sedert in den nazomer van 1933 monopolieheffingen op granen werden ingesteld, bleek het noodzakelijk de verhoogde voederkosten op eenigerlei wijze aan de pluimveehouders te vergoeden. Bij den uitvoer van eieren en slachtpluimvee, later ook bij den uitvoer van ei-producten, werd aan de exporteurs een toeslag verleend, welke, naar aangenomen werd, de eierprijzen zoowel bij den uitvoer als op de binnenlandsche markt met het bedrag van dien toeslag zou doen stijgen.

Bij de uitvoering van deze regeling bediende de Stichting zich van den contrôledienst van het Nederlandsch Eiercontrolebureau. Elke zending eieren, welke ten uitvoer wordt aangeboden, moet vergezeld zijn van een geleidebiljet van het N.E.B., waarop omschrijving van de partij voorkomt. Dit geleidebiljet wordt door de douane ingenomen en aan het bureau te Beekbergen gezonden. Het N.E.B. oefent voorts de contrôle uit op naleving van de voorschriften voor den uitvoer, op de gewichtsklassen en kwaliteitsgroepen, welke op grond van het handelsverdrag met Duitschland worden toegestaan. Alle uitgevoerde eieren passeeren de contrôle, waarbij steekproeven worden genomen. De controleurs maken rapporten op en zenden deze aan de Centrale; de exporteurs moeten eveneens hun staten inleveren. Tezamen met de teruggekomen geleidebiljetten kan het bedrag der restitutie aldus worden vastgesteld en uitbetaald. In verband met de voor uitvoer van eieren naar Duitschland bestaande regeling werden sedert 1935 om administratieve redenen de restituties bij den export naar dat land niet meer door bemiddeling van de exporteurs uitgekeerd. De prijzen, welke in Duitschland voor de eieren werden verkregen, waren hooger dan in ons land en in Engeland; op grond daarvan werd, in stede van een restitutie, een heffing ingesteld om de hoogere opbrengst aan de pluimveehouders ten goede te doen komen. Deze uitvoerheffingen, waarvan het bedrag tweemaal per week wordt vastgesteld, kwamen, vermeerderd met de ingehouden restituties bij uitvoer, in den z.g.n. kippenpot.

Sedert 1 Januari 1935 kan de uitvoer van eieren alleen plaats vinden op naam van de Centrale, die aan de afzonderlijke exporteurs machtiging tot uitvoer verleent. Maandelijks wordt hun medegedeeld, voor welk bedrag door ieder naar Duitschland mag worden geleverd. De Deutsche kooper betaalt op rekening van de Centrale en wanneer deze van het Nederlandsch Clearinginstituut bericht ontvangen heeft, dat het geld in Duitschland op de clearingrekening is gestort, betaalt zij aan de exporteurs een voorschot. De uitvoer wordt daardoor bevorderd, wijl de exporteurs hun geld nu zes weken eerder ontvangen en anders over onvoldoend bedrijfskapitaal zouden beschikken. Deze financiering van den export naar Duitschland wordt uit den kippenpot bekostigd.

Met ingang van 16 Februari 1935 is ook de uitvoer van pluimvee naar Duitschland alleen toegestaan aan de Centrale, die dus formeel, evenals voor de eieren, als eenige exporteur kon worden beschouwd.

Op 1 Aug. 1935 werd de uitvoer van eieren naar Engeland (tijdelijk) gecontingenteerd, waardoor een belangrijk grootere hoeveelheid op de binnenlandsche

markt afzet zou moeten vinden. Teneinde deze markt niet te ontwrichten, werd de Centrale gemachtigd gedurende de maand Augustus een kwantum eieren uit de markt te nemen.

Ter verbetering van de prijzen bij den export naar Engeland werden in Juni van dit jaar op grond van de Landbouw-uitvoerwet voorschriften gegeven omtrent verpakking, sorteering en gewichtsklassen.

* * *

De monopolieheffingen op granen, sedert den nazomer van 1933 ingesteld, eenige malen verhoogd en uitgebreid tot heffingen op oliehoudende zaden en op vleesch- en vischmeel, werden in het voorjaar van 1937 belangrijk verlaagd. Tot dat tijdstip werd aangenomen, dat zij de productiekosten der eieren verhoogden met een bedrag, dat tusschen de 17 en 18 miljoen gulden 's jaars ligt. De vraag moet worden gesteld, of de regeling, welke tot restitutie van dit bedrag strekt, steeds ten volle en onder alle omstandigheden heeft doel getroffen.

Aannemend, dat inderdaad de prijs der eieren met het bedrag van den toeslag aan den exporteur wordt verhoogd, moet worden gezegd, dat dit systeem van restitutie de bedrijven der pluimveehouders op indirecte wijze treft. Immers: de binnenlandsche consument krijgt een prijs voor de eieren te betalen, welke kunstmatig hooger wordt gehouden, dan zonder dit systeem het geval zoude zijn. Eieren zijn een artikel, waarbij de elasticiteit van de vraag groot is. Op prijsverhoging en op prijsdaling wordt scherp gereageerd. Bij geringe stijging van den prijs loopt het verbruik belangrijk terug. Tegenover een verminderde vraag moet een verminderd aanbod staan; er moeten minder kippen worden gehouden, de pluimveestapel moet méér nog worden verkleind of vergrooting moet méér worden tegengehouden, dan noodzakelijk werd door het gedeeltelijk toeslaan van de export-deuren. De Minister van Landbouw en Visscherij drukte dit in de volgende bewoordingen uit:

„Voor zooverre de eieren in het binnenland worden afgezet, zal de pluimveehouderij zich moeten aanpassen in dien zin, dat de verhoging van de productiekosten door prijsstijging tengevolge van een geringer aanbod van eieren zal moeten worden goedgemaakt.”

Wat overigens de vraag betreft, of de optrekkende werking op de binnenlandsche prijzen te allen tijde en onder alle omstandigheden aanwezig is geweest, kan worden gezegd, dat de toeslag bij export inderdaad deze werking heeft, zoolang het buitenland, waarvoor de toeslag wordt verstrekt, een vrije markt is en zolang de exporteurs met elkander concurreeren, dus geen nadrukkelijke of stilzwijgende afspraak hebben gemaakt omtrent de te besteden prijzen. Gelijk bekend, is de uitvoer naar Engeland gedurende ongeveer een half jaar gecontingenteerd geweest. In deze periode heeft de toelageregeling dus niet gewerkt, tenzij het contingent niet werd uitgeput, in welk geval Engeland practisch een vrije markt ware gebleven. De vraag, of dit het geval was, heb ik besproken en ontkennend moeten beantwoorden in een brochure: „Kregen de pluimveehouders de graanrechten terug?” Voor belangstellenden moge ik naar deze brochure verwijzen.

Verzuimd mag niet worden te vermelden, dat de Regeering in de moeilijke tijden, welke de pluimveehouders hebben doorgemaakt tengevolge van de prijsstijging der granen op de wereldmarkt, scherper nog geaccentueerd na de devaluatie van den gulden, den toeslag eenigen tijd gehouden heeft op een bedrag, hetwelk hooger heeft gelegen dan overeenkwam met de inmiddels verlaagde heffingen.

II. Maatregelen ten aanzien van den invoer van eieren, ei-producten en pluimvee.

Door de monopolieheffingen op granen werden de productiekosten der eieren verhoogd. De pluimvee-

houderij kwam daardoor in ongunstiger verhouding te staan tegenover de buitenlandsche concurrentie. Noodig bleek de eieren en de uit deze bereide producten bij invoer te onderwerpen aan een heffing, welke in verband met de wisselende hoogte der graanrechten geleidelijk werd verhoogd, dan wel verlaagd.

Dit doel werd bereikt en de invoer werd belangrijk kleiner. Na in het jaar 1934 aanmerkelijk beneden 1933 te zijn gebleven, daalde de invoer van ei-producten in 1935 tot 79.4 pCt. van 1934; in 1936 tot 76 pCt. van 1935. De invoer van eieren in schaal is onbetekenend.

De invoer werd slechts toegestaan aan de Centrale. Ook de invoer van pluimvee kan sedert 31 Maart 1935 slechts geschieden met machtiging van de Centrale, waarvoor een heffing moet worden betaald. Het aantal invoervergunningen, dat wordt aangevraagd, is gering.

Door bovenomschreven maatregelen heeft men den invoer in de hand. Niet echter den frauduleuze invoer. Veel klachten werden geuit, in het bijzonder omtrent invoer van uit België gesmokkelde kuikens en jonge hennen.

Op dit stuk werd bepaald, dat het gedurende de nacht vervoeren van pluimvee in de grensstreek slechts geoorloofd is, wanneer het vervoer geschiedt per spoortrein of per vaartuig, hetwelk onder douaneverband vaart. Voorts werd het vervoeren en in voorraad hebben van pluimvee slechts toegestaan, wanneer wordt aangetoond, dat het in Nederland is geboren, dan wel op rechtmatige wijze is ingevoerd. Bovendien is een regeling getroffen voor het gedurende den dag vervoeren van kuikens en jonge hennen in gedeelten van de grenstrook. Omtrent kuikens werd nog bepaald, dat het in voorraad hebben slechts is toegestaan aan hem, die kan aantoonen, dat hij ze zelf op rechtmatige wijze heeft doen uitbroeden, dan wel in het bezit is van een document, strekkende tot dekking van het vervoeren en in voorraad hebben, welk document tijdens het vervoer bij de zending aanwezig moet zijn.

Of dit samenstel van voorschriften voldoende is om den smokkelhandel binnen enge grenzen te houden, kan uit den aard der zaak niet met vaststaande gegevens worden aangetoond. De belangrijke inkrimping van den pluimveestapel echter wettigt het vermoeden, dat de frauduleuze invoer niet in staat is geweest de maatregelen tot teeltbeperking op belangrijke wijze te dwarsboomen.

III. Maatregelen ter beïnvloeding van grootte en samenstelling van den pluimveestapel.

De Teeltregeling voor de pluimveehouderij beoogt: 1. de grootte van den pluimveestapel, zoo noodig, te kunnen beïnvloeden; 2. de verbetering van den pluimveestapel.

1. Niettegenstaande de export van 1931 op 1933 gedaald was van 1094 miljoen eieren tot nog niet ten volle 720 miljoen, was in het broedseizoen van 1933 van een neiging tot beperking der productie door inkrimping van den stapel niets te bespeuren geweest. Aan de ongebreidelde voortbrenging van kuikens, mogelijk geworden door de verbetering en vergroting der broedmachines, moest paal en perk worden gesteld, wilde de pluimveehouderij niet voor een débâcle komen te staan.

De beïnvloeding van de grootte van den pluimveestapel werd mogelijk gemaakt door het machinaal broeden slechts toe te staan in machines, welke in eigendom aan de Centrale waren overgedragen en door deze weder in bruikleen waren gegeven. In het tweede jaar werd deze, uit juridisch oogpunt weinig gelukkige regeling, vervangen door een vergunningsstelsel, krachtens hetwelk aan iederen kuikenbroeder toestemming wordt gegeven om niet meer dan een bepaald aantal eieren uit te broeden. Uitgegaan werd daarbij van het in 1934 uitgebroede aantal en telken

jare wordt een percentage van de in het voorafgaande jaar ingelegde hoeveelheid toegewezen. Op deze wijze heeft men in de hand den inleg te vergrooten of te verkleinen, al naar gelang de omstandigheden uitbreiding gedoogen, dan wel inkrimping voorschrijven. Het kloekenbroed door middel van de levende kip wordt hierbij buiten beschouwing gelaten, daar het voor de grootte van den stapel van geen betekenis is.

2. *Verbetering van den pluimveestapel.* De teeltregeling streeft er naar de verkleining van den pluimveestapel zooveel mogelijk goed te maken door *verlaging van de productiekosten*. Indien het mogelijk zou blijken, den leg in de maanden der duurdere eieren te verhogen en de productie over het geheele jaar te doen stijgen door de kwaliteit der hoenders te verbeteren, zou daarmee een zaak van blijvende waarde worden verkregen.

Deze doelstelling werd nagestreefd:

ten eerste door vroeg in het jaar met het broeden der kuikens te beginnen en vóór den zomer daarmee op te houden. Het broedseizoen werd beperkt van half Januari tot begin Mei, wijl de in deze periode geboren kuikens de grootste kans geven, dat zij tegen den herfst met den leg zullen aanvangen en ook in ander opzicht beter zijn dan het z.g.n. laatbroed. Uitzonderingen werden gemaakt voor de vleeschrasen (Noord-Hollandsche Blauwen) en voor eenige andere groepen, o.a. broederij voor wetenschappelijk onderzoek;

ten tweede door het gebruik van materiaal, afkomstig van onder controle staande fokkerijen te bevorderen. Ten dien einde werden *fokbedrijven* erkend, die aan zekere voorwaarden moeten voldoen. Aangezien hun aantal beperkt en niet in staat is de hoeveelheid kuikens, benodigd voor de jaarlijksche vernieuwing van den pluimveestapel te leveren, werden daarnevens *vermeerderingsbedrijven* in het leven geroepen, welke taak het is de producten der fokkerijen te vermenigvuldigen en broedeieren te leveren aan de broedinrichtingen. Voor de kuikenvoorziening werd dus een schakel gelegd van fokkerij, via vermeerderingsbedrijf en broedinrichting naar de pluimveehouders, welke zich op deze wijze direct en indirect voorzien van kuikens, afkomstig van een fokbedrijf.

De fokkerijen en vermeerderingsbedrijven staan onder geregelde controle. Opsomming der eischen, aan welke zij moeten voldoen, blijve hier achterwege. In hoofdzaak zijn zij gericht op *levenskracht en vitaliteit der dieren* (keuring met verstrekking van een genummerd vleugelmerk en met verwijdering der afgekeurde exemplaren); op *goeden winterleg* (een minimum-aantal eieren moet in herfst- en wintermaanden worden gelegd, met verwijdering van de hennen, welke daaraan niet voldoen); op *een behoorlijke jaarproductie* (dito eisch voor het geheele jaar en dito verwijdering); op *een voldoende gemiddeld eigewicht*; op *geringe broedschheid*, enz.

Op de bedrijven der fokkers wordt door vastlegging der afstamming (z.g.n. individueel broed) naar verbetering der fokdieren gestreefd, terwijl een uitgebreide foktechnische boekhouding van hen wordt verlangd. Als proef op de som der door hen afgeleverde producten wordt jaarlijks bij de afnemers een onderzoek ingesteld naar de resultaten, welke deze met het geleverde hebben gehad. Op de kaarten der fokkers worden deze resultaten op zoodanige wijze verwerkt, dat met één oogopslag kan worden gezien, of het door hen geleverde materiaal al dan niet heeft bevredigd. Ingrijpen door de Centrale is daardoor te allen tijde mogelijk. De inleg van eieren, afkomstig van erkende bedrijven wordt bevorderd door het percentage, hetwelk den kuikenbroeders wordt toegestaan, te verhogen, wanneer zij het surplus betrekken van fokkers en vermeerderingsbedrijven.

Als steunmaatregel voor de gecontroleerde bedrijven worden toeslagen gegeven op de door hen afge-

leverde broedeieren en kuikens, waaraan het stellen van maximum-prijzen wordt verbonden. In wezen is deze steunregeling daardoor een steun voor de geheele pluimveehouderij, wijl zij den boeren de gelegenheid biedt tegen een matigen prijs goede kuikens te betrekken.

Welke resultaten heeft de Teeltregeling bereikt?

De grootte van den pluimveestapel is door den sterk verminderden inleg belangrijk beïnvloed. Telken jare vindt in de maanden Mei en Juni een inventarisatie plaats. Neemt men het in 1934 aanwezige aantal hoenders als punt van uitgang, dan blijkt de verkleining van den kippen- en eendenstapel uit de volgende cijfers: voor kippen in 1934 100 pCt., in 1935 82.5 pCt., in 1936 80.5 pCt.; voor eenden: in 1934 100 pCt., in 1935 90.2 pCt., in 1936 81.1 pCt.

De pluimveestapel is derhalve, zoowel wat de hoenders, als wat de eenden betreft, met omstreeks 20 pCt. of $\frac{1}{5}$ gedeelte ingekrompen.

De verbetering van den pluimveestapel richtte zich op:

- a. verhooging van het gewicht der eieren;
- b. bevordering van het gebruik van broedeieren, afkomstig van gecontroleerde bedrijven;
- c. verhooging van het uitkomstpercentage en verkrijging van gunstiger opfokresultaten;
- d. vergroting van den herfst- en winterleg;
- e. vergroting van de jaarproductie.

Ad a. Door vaststelling van een minimumgewicht der in te leggen broedeieren werd gestreefd naar een vergroting van het eigewicht. Deze doelstelling werd op bescheiden wijze bereikt: het gemiddelde eigewicht bedroeg aan de Coöperatieve Roermondsche Eiermijn in het jaar 1934 57.8 gram; in 1935 58.4 gram; in 1936 58.6 gram. Deze gemiddelden werden berekend over een aantal van 200 miljoen aangevoerde eieren.

Ad b. In het tweede jaar der teeltregeling (1935) werden ingelegd 22.780.268 eieren. Daarvan waren afkomstig van gecontroleerde bedrijven ongeveer $9\frac{1}{2}$ miljoen, van de niet-gecontroleerde ruim 13 miljoen. De laatste leverden nog 58 pCt. der broedeieren tegen 42 pCt. van de fokkers en vermeerderingsbedrijven tezamen.

In 1936 werden ingelegd 22.209.198 eieren, waarvan afkomstig van fokkerijen en vermeerderingsbedrijven 63 pCt., van de niet-gecontroleerde bedrijven slechts 37 pCt.

In het jaar 1937 heeft de ommekeer in de afkomst der broedeieren zich voltrokken. Van de 23.140.710 ingelegde broedeieren werd 86 pCt. betrokken van fokkerijen en vermeerderingsbedrijven; van de niet-gecontroleerde bedrijven 14 pCt. Deze 14 pCt. zijn in hoofdzaak eieren van bedrijven, welke van eigen dieren ter verjonging van eigen pluimveestapel inleggen.

Practisch gesproken kan worden gezegd, dat de kuikenvoorziening voor den Landbouw thans geheel plaats vindt via vermeerderingsbedrijf en broedrichting van onder controle staande fokkerijen. Het gestelde doel werd ten volle bereikt.

Ad c. Het uitkomstpercentage der broedeieren is in tweërlei opzicht van belang: direct is het een voordeel, wanneer meerdere kuikens worden verkregen uit eenzelfde hoeveelheid broedeieren; indirect is de uitkomst van betekenis, wijl veel kuikens in den regel gepaard gaan met goede kuikens en slechte broedresultaten doorgaans zwakke kuikens geven.

De gemiddelde broeduitkomst werd vóór de teeltregeling algemeen aangenomen op omstreeks 55 pCt. der ingelegde eieren.

In 1936, het derde jaar der teeltregeling, bedroeg zij 62.3 pCt., in 1937 64.2 pCt. Beschouwt men de soorten der eieren afzonderlijk, dan blijkt, dat de eieren van fokkerijen en vermeerderingsbedrijven een gemiddelde uitkomst geven (in 1937) van 65.1 pCt., die der ongecontroleerde bedrijven van 58.8 pCt., verschil 6.3 pCt.

Dit verschil schijnt gering, doch, in absolute getallen uitgedrukt, wil het zeggen, dat bij een totalen inleg van 20 miljoen eieren, alle van fokkerijen en vermeerderingsbedrijven afkomstig, er 1.260.000 kuikens méér worden geboren, dan wanneer dezelfde inleg van niet-gecontroleerde bedrijven zou hebben plaats gehad. Een kuiken gerekend op 15 cent, beteekent dit, dat voor f 180.000 voordeliger gebroed kan worden met eieren der erkende bedrijven.

In overeenstemming met den regel, dat veel kuikens doorgaans goede kuikens beteekenen, bleken ook de opfokresultaten aanmerkelijk verbeterd: het verloop van den opfok is gunstiger, de klachten over sterfte zijn geringer. De Centrale heeft dit jaar aan alle controleurs en opzichters opdracht gegeven mededeeling te doen van alle slechte opfokresultaten, welke hun ter oore komen. Op deze wijze zijn 390 opgaven binnengekomen op een totaal van 80.000 à 100.000 leveranties.

Ad d. In herfst en winter is de productie het kleinst, in het voorjaar het grootst. Het belang der pluimveehouders brengt mede den leg in de najaarsmaanden, wanneer de eieren het duurst zijn, op te voeren.

Aan de hand der aanvoercijfers van eieren bij verkoopsinstellingen werd berekend, welke in de jaren vóór 1933 de verhouding was tusschen het aantal eieren, aangevoerd in de laagste weekproductie en dat in de week der hoogste productie. Door elkaar genomen bleek, dat de laagste productie ongeveer 16 pCt. was van de hoogste.

In 1936 echter daalde de leg in het najaar aanmerkelijk minder: het percentage der laagste weekproductie, vergeleken met de hoogste, was gestegen tot pl.m. 32 pCt.

Deze verschuiving van den leg naar een periode, waarin de prijs der eieren hooger is, beteekent voor de pluimveehouders een belangrijke verbetering. De Directie der Centrale berekende, dat met een gemiddelden jaarprijs van f 2.80 per 100 eieren, bij een verdeling der productie over de jaargetijden, als in de jaren 1930 tot 1932 bestond, een jaarprijs correspondeert van f 2.91 bij een verdeling als in 1936. De jaarproductie stellende op ongeveer 2000 miljoen eieren, wil dit verschil van 11 cent per 100 eieren zeggen, dat de pluimveehouders een opbrengst ontvingen, welke ruim twee miljoen gulden hooger is, dan wanneer de pluimveestapel ware gebleven van de samenstelling van vóór de teeltregeling.

Ad e. De totale jaarproductie is meer nog dan de herfst- en winterleg voor de pluimveehouders van belang.

In het jaar 1934 werd de productie aangenomen op omstreeks 2000 miljoen eieren. De export bedroeg in dat jaar ongeveer 40 pCt. der totale productie; het binnenlandsch verbruik mag dus op pl.m. 60 pCt. worden aangenomen.

Er bestaat geen grond om te veronderstellen, dat de consumptie in Nederland zal zijn achteruitgegaan. De eierprijzen waren laag, zij zouden in doorsnee nog lager geweest zijn en de afname dus groter, wanneer het systeem van restitutie der graanrechten dit niet verhinderd had. Eenzelfde verhouding tusschen export en binnenlandsch verbruik mag dus worden aangenomen.

De export steeg van 1934 tot 1936 van $77\frac{1}{2}$ miljoen op 830.203.979 eieren. De totale productie moet dus in 1936 rond 2050 miljoen eieren hebben bedragen, practisch gesproken evenveel als in 1934.

Doch de pluimveestapel werd belangrijk ingekrompen: hij werd verkleind met 20 pCt. Indien in de kwaliteit der hoenders geen verandering ware gekomen, zou dus ook de productie in 1936 ongeveer 20 pCt. hebben moeten liggen beneden die van het jaar 1934. Doch zij was dezelfde. De pluimveehouders hebben door de verbetering van den pluimveestapel miljoenen jonge en oudere dieren minder behoeven te voederen om evenveel eieren te verkrijgen.

In absolute getallen uitgedrukt: bij een gemiddelden eierprijs van f 2.80 per 100 stuks werd in 1934 en 1936 een waarde aan eieren voortgebracht van 56 miljoen gulden, doch in 1936 met $\frac{1}{5}$ van het aantal hennen *minder*. Ware de leg dezelfde gebleven, dan zou $\frac{1}{5}$ minder kippen, $\frac{1}{5}$ minder opbrengst hebben beteekend en de pluimveehouders zouden — wanneer de verkleinde stapel ware gebleven van de samenstelling als in 1934 — rond elf miljoen gulden minder aan eiergeld hebben gebeurd, dan als gevolg van de werking der teeltregeling het geval is geweest.

* * *

Mogen de maatregelen, welke de voorziening met goed kuikenmateriaal voor den Landbouw hebben bevorderd, in de toekomst met kracht worden doorgevoerd, opdat dit werk, dat in het belang der pluimveehouderij werd verricht, van *blijvende* waarde voor haar zij.

Mr. H. W. J. SANNES.

AANTEKENINGEN.

Het werkloosheidsvraagstuk in de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde.

In aansluiting bij het overzicht, hetwelk wij de vorige week gaven van den inhoud van de demografische nota, door Mr. Dr. J. H. van Zanten aan het verband tusschen werkloosheid en bevolkingstoename hier te lande gewijd, en van het over het vraagstuk der duurzame werkloosheid uitgebrachte praeadvies van Dr. Ir. Th. van der Waerden, doen wij thans enkele grepen uit de beide andere praeadviezen, geschreven door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan en den heer P. S. J. Serrarens.

Prof. Goudriaan maakt in den aanvang van zijn praeadvies de opmerking, dat men zich er veel te weinig van bewust is, dat in het feit der werkloosheid een ongerijmdheid is gelegen. Er zijn onbevredigde menschelijke behoeften en niettemin laat men productieve krachten in den vorm van natuur, kapitaal en arbeid, braak liggen. Maar nog veel ongerijmder acht de schrijver het leggen van verband tusschen werkloosheid als duurzaam verschijnsel en den bevolkingsgroei; het kan zijn, dat een groeiende bevolking onder geleidelijk minder gunstige productievoorwaarden moet gaan produceeren, al zal hier de verbetering der techniek een tegenwerkende kracht vormen; maar dat bij toenemende bevolking een deel der arbeidskracht ongebruikt zou moeten worden gelaten, is volkomen onredelijk en onaanvaardbaar.

Intusschen, de werkloosheid is daar en de vraag rijst, waaruit zij te verklaren is. Prof. G. wijst erop, dat Robinson geen werkloosheid kent, maar dat, als hij met anderen gaat ruilen en na aanvankelijk producten van anderen te hebben afgenomen, daarmee op een gegeven moment ophoudt, omdat hij zijn consumptie beperkt, zijn wederpartij in moeilijkheid raakt en met haar producten blijft zitten, zoodat deze tot werkloosheid gedoemd wordt:

„Uit dit eenvoudige voorbeeld ziet men reeds de onvermijdelijke conclusie: *Het gevaar van werkloosheid ontstaat gelijktijdig met den ruil en is onoverbrekelijk verbonden aan de onbeperkte, althans ongereguleerde vrijheid van ruil.*”

In de geldmaatschappij doet dit gevaar zich voor in den vorm van oppotting en van het niet aanwenden van aanwezige koopkracht:

„Niet het aantasten van de vrijheid van productie, noch de aantasting van het privaatrecht der productiemiddelen is de logisch noodzakelijke voorwaarde voor het beteugelen der werkloosheid, maar het reguleeren van den ruil, dat is in de geldhuishouding het reguleeren van de actieve, koopkrachtige vraag.”

Immers, laat men het ruilmechanisme vrij, dan ontstaan bij aanvankelijk wellicht slechts zeer geringe storingen uiteindelijk de grootste ontwrichtingen, die zich in den landbouw en in de productie van

grondstoffen uiteten in enorme prijsdaling en in de industrie in een minder sterke prijsdaling, gepaard gaande aan catastrophale werkloosheid. Daarom is het construeeren van een goed werkend stabilisatiemechanisme urgent.

Prof. G. haalt dan met instemming een uitlating van Malthus aan, die reeds gewezen heeft op de gevaren, verbonden aan inzinking van de koopkracht. De vraag naar geproduceerde goederen is niet een vaste, doch een wisselende grootheid, en daardoor zal ook de werkloosheid aan schommeling onderhevig zijn, zoolang niet de vraag wordt gereguleerd:

„De grootte van de werkloosheid wordt bepaald door de onbepaalde wisselingen in de vraag. Wie dus de werkloosheid zoo dicht mogelijk op nul wil bepalen, moet met onontkoombaarheid een mechanisme scheppen tot het bepaald maken van de totale vraag, zoo dicht mogelijk nabij het *physisch bereikbare maximum.*”

Dit brengt, zoals de schrijver herhaalde malen opmerkt, al aanstonds mede, dat in tijden van groote werkloosheid geen heil kan worden verwacht van verlaging der loonen. Deze maatregel zou juist in de verkeerde richting werken. De lezers van dit weekblad kennen overigens de opvattingen van Prof. G. op dit punt¹⁾, zoodat wij daarop thans niet uitvoerig behoeven in te gaan.

Hoe kan men nu tot een reguleering van de vraag geraken? Deze probleemstelling dient te worden gesplitst, en in de eerste plaats dient de vraag te worden beantwoord, hoe in een gesloten economisch organisme bij intredende werkloosheid zooveel nieuwe koopkrachtige vraag kan worden geschapen, dat daardoor de werkloosheid weer wordt opgeheven. Van wie moet deze nieuwe vraag uitgaan?

Uiteraard is zij in tijden van depressie niet te verwachten van particulieren. De Staat moet daarom inspringen en zich de middelen tot het scheppen van nieuwe vraag verschaffen door uitgifte van leeningen, dienende tot het financieren van nieuwe openbare werken, voor welke uitvoering tijdig een programma opgesteld moet worden. Het geld hier toe is te vinden, en wel in toenemende mate, naarmate de activiteit in het particuliere bedrijfsleven geringer wordt. Op geldgebrek behoeft het plan dus nimmer vast te loopen. En als men aan het publiek de zaak voldoende duidelijk maakt, dan is het aannemelijk, dat het benodigde geld door hen, die daarover de beschikking hebben, niet zal worden opgepot, doch aan den Staat geleend zal worden.

„Men moet dus een publieke opinie kweken, welke doordrongen is van deze waarheid: Volgt de overheid in tijd van werkloosheid de gedragslijn van iederen particulier, dan versterkt zij de crisis. De eenige macht die een crisis zoo snel mogelijk kan overwinnen, is die der overheid. Deze macht kan alleen op de goede wijze worden gehanteerd, indien de overheid daarbij den loyalen steun ondervindt van al hare burgers.”

Op een lagen rentestand mag in verband met de heerschende depressie in geval van werkloosheid worden gerekend. Het plan, zooals Prof. G. dat ontwikkelt, kan echter alleen slagen, wanneer tegelijkertijd of zelfs nog van tevoren de prijzen der grondstoffen worden gestabiliseerd. Deze toch zijn bijzonder labiel en eischen een extra reguleator.

Daarmede komt de schrijver tot een uiteenzetting van de sinds jaren door hem bepleite grondstoffenvaluta, een denkbeeld, dat hij het eerst in dit weekblad heeft verkondigd²⁾, zoodat wij er thans niet bij behoeven stil te staan.

Publieke werken en grondstoffenvaluta vormen in een gesloten economische eenheid een volkomen voldoende en snel werkenden reguleator van de economische activiteit. Ook voor een niet gesloten huishouding, die een eenigszins belangrijk percentage

¹⁾ Zie zijn artikel „Conversie en Koopkracht”, in Economisch-Statistische Berichten van 21 April 1937.

²⁾ Zie Economisch-Statistische Berichten van 21 en 28 October 1932.

bevat aan productie van grondstoffen en productiemiddelen, meent de schrijver zijn conclusie onverzwakt te kunnen hanhaven.

In elk geval acht hij den gouden standaard uit den booze, inzonderheid ook, omdat onder dit stelsel de internationale handel te lijden heeft gehad van een zeer hevige toeneming van het protectionisme en van den absurden drang tot vermindering van invoer bij handhaving van uitvoer, iets wat voor de wereld als geheel volstrekt onuitvoerbaar is.

Voor een „gesperde valuta” voelt de schrijver niet; dit stelsel heeft, zooals hij erkent, in Duitschland tot een groote vermeerdering der economische activiteit geleid, maar het zou niet passen bij het Nederlandsche volkskarakter. Nederland kan een eigen valutapolitiek voeren, zooals de feiten reeds meermalen hebben bewezen, en het dient een eigen valutapolitiek te voeren, wanneer het zijn werkloosheidsprobleem zoo goed mogelijk wil oplossen. Als zoodanig bevat de zwevende valuta geen oplossing, maar wel is daardoor een der voorwaarden geschapen om het Nederlandsch prijsniveau voor inzinking te behoeden, hetgeen de werkloosheid binnen enge perken houdt. Schrijver berekent, dat de „gave gulden werkloosheid” ons land circa 1½ milliard heeft gekost en dat, als wij in 1931 Engeland hadden gevolgd, de werkloosheid in 1937 vermoedelijk niet meer geweest zou zijn dan 4.6 pCt.

Voorshands moet dus Nederland streven naar opheffing van de werkloosheid, en wel door publieke werken, waarbij de schrijver vooral aan de uitvoering van defensiewerken denkt. Is eenmaal een redelijk minimum peil der werkloosheid bereikt, dan zal deze toestand gestabiliseerd moeten worden, en wel door middel van een programma van publieke werken, welker uitvoering wordt afgeroepen, zoodra de normale bedrijvigheid gaat stagneeren.

Uit de beantwoording, welke de schrijver tenslotte geeft van de eerste der gestelde vragen, halen wij het volgende aan:

„Te spreken van een „blijvend verhoogd” peil der werkloosheid is voor mij onmogelijk, omdat men elke werkloosheid kan bestrijden door het scheppen van de noodige koopkrachtige vraag en het scheppen van deze koopkrachtige vraag altijd geoorloofd is, indien en voor zoover er werkloosheid is, die zekere minimale grenzen overschrijdt.

„Een oordeel over de werkloosheid, die in Nederland nog zal bestaan „na verbetering der conjunctuur” heb ik niet te geven, want het toekomstig beloop der conjunctuur is voor mij een onbepaalde en onbepaalbare grootheid.”

Het is waarschijnlijk, dat eerlang weer een omslag in de conjunctuur zal intreden:

„Zoolang men het geldstelsel niet op rationeele wijze aan de goederen heeft verankerend, blijven de onbepaalde bewegingen der grondstofprijzen in wezen autonoom. Het is voor mij een open vraag of de politiek van goedkoop geld op de beweging van het wereldprijsniveau wel van eenigen invloed zal blijken. Ik ben in elk geval geneigd dezen invloed zeer laag aan te slaan.”

Uit de beantwoording van de tweede vraag betreffende de ter bestrijding der werkloosheid aan te wenden midelen vermelden wij het volgende:

„De vrijheid der zwevende valuta kan en dient te worden benut voor het scheppen van waarborgen tegen elke daling van het Nederlandsche prijsniveau gemeten in Nederlandsche Gulden.

„Voor de eerstvolgende drie of vier jaar is een matig stijgend prijsniveau in Nederland noodzakelijk. Kan men dit verkrijgen door de stijging van de wereldmarktprijzen, op zichzelf symptoom van een toenemende activiteit in de omringende landen, dan handhave men ongeveer de thans bestaande pariteit. Zou te eeniger tijd een ernstige daling in het wereldprijsniveau intreden op een oogenblik, dat in Nederland nog een belangrijke werkloosheid heerscht, dan vange men deze op door een gepaste verlaging van den Nederlandschen Gulden.

„Na de afwikkeling der conversies onderneeme men zoo spoedig mogelijk de uitgiffen van staatsleeningen ter grootte van 150 tot 300 millioen ter financiering van maatregelen in het belang van de Nederlandsche verde-

diging, ter bestrijding van de werkloosheid en ten bate van den Nederlandschen belegger.

„In elk geval is het gewenscht om van de thans nog bestaande gunstige ontwikkeling der wereldconjunctuur te profiteeren om alle kunstmatigheden in de binnenlandsche en buitenlandsche prijsvorming zoo snel te liquideeren als met de, in het economisch leven onmisbare, geleidelijk slechts verenigbaar is. Een stelselmatige vermindering van den landbouwerissteun, het buiten toepassing laten van het bindend- of onverbindend verklaren van ondernemers- en arbeidsovereenkomsten en het buiten toepassing laten van alle maatregelen, welke de vrijheid van vestiging beperken, is daarom ten eerste geboden. Indien men door middel van een doeltreffende monetaire politiek slechts de goede milieuvorwaarden schept waaronder het economisch leven zich in vrijheid kan ontwikkelen (dat wil zeggen een geleidelijk stijgend prijsniveau zoolang de activiteit nog onvoldoende is, een zoo veel mogelijk constant gehouden prijsniveau zoolang de activiteit het gewenschte maximum van 98 of 99 pCt. begint te naderen), is er alle reden om te gelooven, dat de vrije ontwikkeling tot de best mogelijke resultaten voor het geheel zal leiden.

„Indien de activiteit te zijner tijd een bevredigend niveau heeft bereikt, opene men permanent tot onbeperkte bedragen de inschrijvingsmogelijkheid op staatsleeningen van laag rentetype en tegelijkertijd de mogelijkheid tot het afroepen van, met bestek en voorwaarden, volledig omschreven publieke werken tegen een vasten prijs, welke enkele procenten beneden kostprijs ligt.

„Indien men zich realiseert de groote intrinsieke kracht van het Nederlandsche bedrijfsleven, de groote kapitaalrijkdommen, de bekwaamheid der Nederlandsche kooplieden, technici, financiers en arbeiders, dan is er alle reden om bij een goede hanteering van de pas verworven en zoo duur gekochte vrijheid op monetair gebied en bij een doelmattige investeringspolitiek der overheid, de welvaartsontwikkeling van Nederland met het grootste optimisme tegemoet te zien. Men beschikt thans over de middelen om binnen enge grenzen de werkloosheid in Nederland te beheerschen:

„Nederland heeft in de toekomst de werkloosheid, die het zelf verkiest.”

* *

In een geheel andere richting gaan de beschouwingen van den heer Serrarens. Deze begint met het bestrijden van enkele z.i. onjuiste stellingen, welke met betrekking tot het werkloosheidsvraagstuk zijn verkondigd. Zoo maakt hij o.a. bezwaar tegen de theorie van Jacques Rueff, die een rechtstreeksch verband heeft gelegd tusschen den loop der groothandelsprijzen en den omvang der werkloosheid, welke laatste veroorzaakt zou zijn door het achterblijven van de loonen in geval van daling der prijzen; deze divergentie schrijft Rueff toe aan het op peil houden der loonen door de werkloosheidsverzekering, een bewijs, dat de heer Serrarens volstrekt niet geleverd acht.

Vervolgens behandelt de schrijver de bevolkingstoename. Hij wijst erop, dat de Europeesche landen in de 19de eeuw hun bevolking snel zagen stijgen, en wel van 187 tot 406 millioen. Er zouden er echter veel meer geweest zijn, indien niet in diezelfde periode 60 millioen emigranten Europa hadden verlaten; de afstammelingen van deze emigranten buiten Europa kunnen thans op circa 200 millioen geschat worden. Blijkbaar konden deze emigranten in het Europeesche bedrijfsleven niet worden opgenomen; men kan dus in zekeren zin zeggen; dat er reeds in de 19de eeuw een niet onaanzienlijke, latente structurele werkloosheid was. Aan dezen stroom van emigratie is thans door beperkende maatregelen der overzeesche gebieden een einde gekomen. Dit bemoeilijkt de positie van Europa.

Een tweede factor, die in dezelfde richting werkt, is de industrialisatie van niet-Europeesche gebieden, inzonderheid van Japan en Britsch-Indië.

Van de grootste betekenis acht de schrijver echter de z.g. „technologische” werkloosheid. In tegenstelling tot Dr. Van der Waerden, die in hoofdzaak op het standpunt van de compensatietheorie staat, acht de heer Serrarens deze laatste niet bewezen, althans niet in dezen zin, dat er een volledige compensatie

zou plaats vinden en dat er nergens „technologische” werklozen zouden zijn. Immers, ook al komt er bijv. door rationalisatie in Nederland koopkracht vrij bij de afnemers van Nederlandsche goederen, zoo is daarmee nog geenszins gezegd, dat deze koopkracht nu ook aan de Nederlandsche arbeiders ten goede zal komen en dat zij zal worden aangewend om Nederlandsche producten te koopen:

„Laten wij het gunstigste geval veronderstellen, dat die gehele vrij geworden koopkracht der verbruikers zich doet gelden. Dan is toch de vraag: wáár doet zij zich gelden? Wereldhuishoudkundig gedacht, is er misschien compensatie, maar volkshuishoudkundig nog helemaal niet. Laten we aannemen, dat het product in kwestie een kledingstuk is, dat in Nederland vervaardigd werd en dat nu goedkoper wordt. Zal men nu méér van diezelfde kledingstukken kopen, zodat de afzet van dit artikel in Nederland groter wordt? Of koopt de „ultimate consumer”, die toch immers een volkomen vrijgevochten wezen is, misschien een Japaneuse peignoir?”

Door de sterke rationalisatie is een groote verplaatsing van arbeidskracht naar niet-industrieel bedrijven en naar den distributiehandel ontstaan. Dit heeft in laatstgenoemde bedrijven tot een zekere hypertrophie geleid en kon overigens slechts tijdelijk de massawerkloosheid tegenhouden.

Daarbij komt, dat bij uitbreiding der productie als gevolg van technische verbeteringen de winst van het kapitaal sneller stijgt dan de loonquote, hetgeen uiteindelijk ontwrichtend werkt. Er is tenslotte om deze reden voor het opnemen van het vermeerderde aanbod van producten te weinig koopkracht aanwezig.

Met een aantal cijfers, wat Nederland betreft o.a. ontleend aan de bezetting en de productie per man in de textielindustrie en de rijwielfabricage, licht de schrijver toe, dat z.i. *sinds de crisis* in ons land „de technische ontwikkeling tot een verdere uitschakeling van arbeidskrachten schijnt te leiden”.

Dat loonstarheid in de eerste plaats tot vergroting van de werkloosheid zou hebben geleid, wordt door den heer Serrarens betwijfeld. Hij beroept zich o.a. op een studie van Prof. Tinbergen, die in De Ned. Conjunctuur van September 1933 betoogd heeft, dat van een invloed van het loon op de werkgelegenheid in dien zin, dat verlaging van het loon samengaat met vermeerdering van werkgelegenheid, in de beschouwde perioden statistisch zeer weinig of niets blijkt. Niet via de loonhoogte moeten daarom de bestaande moeilijkheden worden opgelost:

„Niet machines en niet winst mogen de voorrang hebben, maar de mensen alleen. Men moet de mensen leren zien niet alleen als hulpmiddelen tot productie en distributie, die, juist omdat zij mensen zijn en dus eisen stellen aan het leven, lastiger zijn dan machines en daarom zoveel doenlijk door machines moeten worden vervangen. Men moet de mensen leren zien, niet alleen als consumenten, die alleen interessant zijn om hun koopkracht. Men moet de mensen en met name hen, die met ons behoren tot dezelfde volksgemeenschap, leren zien als leden van hetzelfde lichaam, waartoe ook wij behooren, en wier welzijn ook ons belang en ons geluk is, op wier welvaren ook ons economisch streven gericht is.

„Alleen een volkomen samenwerking in deze geest kan het probleem der blijvende werkloosheid tot oplossing brengen. Deze oplossing is niet mogelijk alleen door staatsingrijpen, al zal de medewerking van de regeering een volstreekte noodzakelijkheid zijn.”

Het aantal blijvende werklozen in Nederland schat de heer Serrarens op minstens 100.000. Dit zijn inzonderheid ouderen. Ten deele zou men deze in het distributieproces kunnen inschakelen, hetgeen een gelukkige oplossing ware. Mogelijk ware wellicht ook een vroegtijdige pensionering, hetgeen in wezen een verzekeringsprobleem is.

Daarnevens pleit de schrijver voor omscholing van hen, die nog niet te oud zijn, voor emigratie met staatssteun, en vooral voor verhooging van den toelatingsleeftijd tot den beroepsarbeid, voor vervroegde pensionering, voor verkorting van arbeidsduur, voor betaalde vacaties en voor beperking van arbeid van

gehuwde vrouwen. Voor loontoeslagen, zooals door Prof. Tinbergen in dit blad van 30 Juni jl. aanbevolen, gevoelt de schrijver niet; eerder acht hij het mogelijk, dat de sociale lasten der bedrijven worden verlicht.

Dat dit alles zware lasten op de gemeenschap legt, ontveinst hij zich niet, maar hij acht deze en dergelijke maatregelen noodzakelijk, wanneer men wil ontkomen aan duurzame betaling van steungelden aan een groote groep van meschen. En hij besluit zijn betoog als volgt:

„Een blijvende werkloosheid van een grote groep mensen is een ramp voor de volksgemeenschap.

„Het volk in zijn geheel zal offers moeten brengen voor haar heropbouw.

„De Staat heeft hier een zware taak en een dure plicht. Maar de grootste verantwoordelijkheid ligt op de leiders van het economisch leven.

„Samenwerking tussen werkgevers en arbeiders, samenwerking, die haar beste vorm op de eerste plaats vindt in de natuurlijke gemeenschap van het bedrijf, samenwerking, die in een geest van vertrouwen gericht is op het doel, de volksgemeenschap te dienen, dit is het gebod van het uur.”

INGEZONDEN STUKKEN.

VERPACHTING VAN VERVOERVERGUNNINGEN.

De heer J. P. B. Tissot van Patot schrijft ons:

In het nummer van 15 September jl. breekt de heer A. M. Groot een lans voor een regeling van het vervoervraagstuk door middel van verpachting van vervoervergunningen, welk stelsel feitelijk neerkomt op een monopoliseering van het vervoer. Daar het artikel zich beperkt tot een opsomming van de voordeelen van het monopolie-stelsel en het goed is ook de andere zijde van deze soort verkeersregeling te zien, moge het volgende opgemerkt worden.

Een bezwaar van economischen aard richt zich tegen de *pachtsom*. Deze moet de consument uiteindelijk ten bate van den Staat boven de ondernemerswinst opbrengen; een inschroepeling van den vervoersomvang zal hiervan van lieverlede het gevolg zijn. Men zou het tegendeel krijgen van den tegenwoordigen toestand, waarin de Staat de consumenten in de kosten tegemoet komt door kostenloze beschikbaarstelling van vervoerswegen; de consumenten zullen dan zonder enig redelijk motief extra moeten betalen. Beide toestanden zijn economisch gezien even afkeurenswaardig en het beginsel, dat het vervoer integraal zijn kosten heeft te betalen, wordt door beide methoden even sterk verkracht.

Dat verpachting der vergunningen minder administratieve rompslomp zou medebrengen dan bij een andere verkeersregeling, is moeilijk te beoordeelen, omdat men geen vergelijkingsobject heeft. Men denke echter niet gering over den omvang der administratie bij verpachting: de Staat zal als verzorger van het algemeen belang (want dat moet bij iedere verkeersregeling voorop staan) moeten toezien, dat onder het monopolie geen uitbuiting plaats vindt en dat de voorwaarden der vergunningen worden nageleefd¹⁾ en als handhaver van het recht zal hij moeten waken tegen beschadiging van de rechten van iederen vergunninghouder.

Ook het voordeel, dat men door het verpachtingsstelsel gemakkelijk een mooi maatstaf voor de economische kracht der verschillende verkeersmiddelen zou verkrijgen, is zeer twijfelachtig. Men krijgt dien maatstaf slechts per *vergunning* (waarbij dikwijls nog *combinatie* van verkeersmiddelen zal aanwezig zijn), zoodat het meetbereik wel zeer verkort en de waarde relatief wordt.

Wij zullen niet verder ingaan op belangrijke punten, welke de schrijver niet genoemd heeft, als bijv. de regeling van het eigen vervoer en de verhouding

¹⁾ Hetgeen meer klemt dan thans, omdat het publiek nu dikwijls *keus* heeft.

tusschen regelmatig en wild vervoer in een dergelijk stelsel — ofschoon die punten beschouwing overwaard zijn — omdat wij de *practische* onmogelijkheid van de invoering van het monopoliestelsel willen aantoonen.

Een vervoers-monopolie-systeem kan o.m. zijn:

I. a. landelijk; b. regionaal; c. liniair (d.w.z. in een bepaalde relatie),

II. a. afzonderlijk voor het goederen- en reizigersvervoer; b. gemengd; zoowel voor het goederen- als het reizigersvervoer.

Welke mogelijkheden of welke combinatie daarvan den schrijver voor oogen gestaan hebben, blijkt uit het artikel niet duidelijk. Het meest naar voren komt een combinatie van Ic en Iib, maar het artikel laat ook een combinatie van Ic en Iia toe. Hoe dit ook zij, geen der genoemde stelsels is in de praktijk realiseerbaar.

De spoorwegen bijv. kunnen uit den aard van hun bedrijf niet deelnemen aan een mededinging tusschen verschillende verkeersmiddelen op een *bepaald traject*. Zij moeten het *geheele land* kunnen bedienen en het moet uitgesloten geacht worden, dat zij een economische exploitatie van hun bedrijf zouden verkrijgen bij een verknipping van het net in afzonderlijke lijnen. Hierbij zou immers de toestand kunnen ontstaan, dat zij wel een monopolie zouden bezitten op de lijnen Amersfoort—Zwolle en Assen—Groningen, terwijl het tusschenliggende traject Zwolle—Assen hun zou ontgaan, omdat — door wat voor omstandigheden ook — een auto-onderneming door een hooge pachtsom beslag had weten te leggen op dit traject. Wil men het echter mogelijk maken, dat de spoorwegen toch hun hoofdnet blijven exploiteeren, dan zou *de Overheid tevoren* een oneindig aantal vergunningen voor een oneindig aantal mogelijkheden moeten formuleeren en daarna deze onder de vervoersondernemingen-gedagden moeten verpachten. Men zou deze moeilijkheid kunnen ontgaan door het stelsel Ia te volgen, maar ook dit systeem is onuitvoerbaar, omdat noch de spoorwegen, noch de binnenvaart, noch de auto bij de thans bestaande outillage van het vervoersapparaat geacht kunnen worden elk het geheele vervoer te kunnen bewerkstelligen.

Het tweede, niet minder praktische bezwaar richt zich tegen de stelsels, onder II genoemd. Immers, niet alle verkeersmiddelen zijn geschikt voor het gecombineerde vervoer van goederen en reizigers (bijv. de scheepvaart), terwijl er één vervoermiddel bestaat, waarvoor de combinatie levensvoorwaarde is, nl. de spoorwegen. Wanneer men den Nederlandschen Spoor-

wegen het reizigers- of het goederenvervoer afneemt, is het geen vraag meer of de rest van het bedrijf kan renderen. Of men derhalve Iia of Iib toepast, tenminste één der verkeerssoorten krijgt dermate nadeelige concurrentie-voorwaarden, dat zij te eenen male wordt uitgeschakeld.

En daarmee heeft het stelsel zijn nekslag gekregen!

N a s c h r i f t. De heer Tissot van Patot meent ten onrechte, dat het door mij voorgestelde stelsel van verpachting der vervoervergunningen neerkomt op een monopoliseering van het vervoer. Weliswaar is in het artikel sprake van verpachting van bepaalde lijnen met gelijktijdige staking van de spoorwegexploitatie, doch daarbij is alleen gedacht aan de kleinere lijnen, aan de uitloopers van het spoorwegnet. Voor alle overige lijnen zou de pachter van een vervoervergunning slechts het recht verkrijgen bedoelde vrachtautoverbinding te onderhouden in concurrentie met de Spoorwegen, doch met uitschakeling van concurrentie van andere vrachtautodiensten. Voor bepaalde verbindingen zou het zelfs zeer wel denkbaar zijn, dat aan twee of meer inschrijvers bij de verpachting het vergunningsrecht zou worden verleend. Reeds herhaaldelijk is ernstig overwogen een vergunningsstelsel voor vrachtauto's in het leven te roepen, daarbij is aan verpachting, voor zoover mij bekend, nimmer gedacht, doch op geheel dezelfde wijze, waarop door den Staat gratis vergunningen zouden kunnen worden verstrekt, zou ook verpachting dier vergunningen mogelijk zijn.

De heer Tissot van Patot ziet in het stelsel ook een economisch bezwaar en hij doet het voorkomen, alsof de pachtsom een offer zou zijn, dat de consument ten bate van den Staat brengt. Deze voorstelling van feiten acht ik geheel onjuist. Indien de baten uit de pachtsommen worden gebruikt ten behoeve van het verkeerswezen (subsidie niet loonnende verkeersverbindingen, verbetering van het verkeerswegennet) dient men de meerprijs, die de verzender der goederen betaalt ter dekking van de pachtkosten, te beschouwen als een omslag van verlies op het niet rendabele verkeer over het rendabele verkeer. Dit heeft ongetwijfeld bezwaren, maar dat biedt anderzijds het voordeel, dat daardoor de mogelijkheid wordt geopend lage tarieven te handhaven in de verkeersarme verbindingen en daaraan is een groot maatschappelijk belang verbonden. Het uniformiteitsprincipe in de spoorwegtariefpolitiek heeft een belangrijken invloed uitgeoefend op de vestigingsplaats van vele bedrijven, zou dat principe door de Spoorwegen worden

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	17-23 October 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	17-23 October 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	19.806	1.257.868	793.286	384	18.980	9.061	1.276.848	802.347
Rogge	9.410	233.841	212.852	—	3.375	1.976	237.216	214.818
Boekweit	86	12.281	20.258	—	—	350	12.281	20.608
Mais	51.369	1.043.321	606.003	49	127.647	122.701	1.170.968	728.704
Gerst	21.028	295.280	265.055	1.000	11.764	18.824	307.044	283.879
Haver	2.243	122.453	79.268	—	3.180	1.175	125.633	80.443
Lijnzaad	—	163.533	216.714	—	182.570	147.281	346.103	363.995
Lijnkoek	2.050	57.801	41.607	—	—	375	57.801	41.982
Tarwemeel	3.010	33.254	29.723	530	6.445	7.326	39.699	37.049
Andere meelsoorten	790	33.433	28.187	155	6.915	1.121	40.348	29.308

Noot bij groothandelsprizen.

¹⁾ *Tarwe:* Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2; van Jan. 1931 tot 26 Sept. 1932 79 kg La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba; van 30 Nov. 1936—2 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 2 Aug.—16 Aug. 1937 La Plata; van 16—23 Aug. 1937 Bahia Blanca. *Rogge:* Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2; van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada; van 2 Oct. 1933—25 Oct. 1937 La Plata. *Gerst:* Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2; van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 kg Zuid-Russische; van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3; van 19 Sept. 1932 tot 24 Juli 1933 62/63 kg Zuid-Russische; van 24 Juli 1933—7 Oct. 1935 64/65 kg La Plata; van 7 Oct. 1935—18 Mei 1936 62/63 kg Zuid-Russische; van 18 Mei 1936—23 Aug. 1937 64/65 kg La Plata. *Cement:* In bepaalde gevallen worden hierop rabatten verleend.

prijgegeven, dan zou dat tot ernstige economische storingen leiden. Het is echter onredelijk de Spoorwegen te verplichten gelijke tarieven te handhaven op verkeersarme en verkeersdichte trajecten, indien de concurrerende vervoermiddelen de gelegenheid hebben zich uitsluitend te belasten met het vervoer over de verkeersdichte baanvakken. Dit onrecht zou gecompenseerd worden, indien aan die verkeersmiddelen een extra last zou worden opgelegd in den vorm van een pachtsof, waarvan de grootte afhankelijk zou zijn van de rendabiliteit der exploitatie.

A. M. GROOT.

STATISTIEKEN. OPEN MARKT.

	1937				1936	1935	1914
	23 Oct.	18/23 Oct.	11/16 Oct.	4/9 Oct.	19/24 Oct.	21/26 Oct.	20/24 Juli
Amsterdam							
Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	15/8-21/8	35/8-41/4	31/8-31/8
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2	21/4-1/2	21/4-3/4	21/4-3/4
Londen							
Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	13/4-2
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16-5/8	41/4-3/4
Berlijn							
Daggeld	21/2-3/4	21/2-7/8	25/8-3	25/8-31/8	25/8-5/8	3	—
Maandgeld	23/4-7/8	21/4-7/8	3	3	25/8-7/8	3-1/8	—
Part. disc.	27/8	27/8	27/8	27/8	27/8	3	21/8-1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/2	4-1/2	—
New York							
Daggeld ¹⁾	1	1	1	1	1	1/4	13/4-21/2
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/4	5/16	—

¹⁾ Koers van 22 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN. KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York [*]	Londen [*]	Berlijn [*]	Parijs [*]	Brussel [*]	Batavia ¹⁾
19 Oct. 1937	1.80%	8.96%	72.65	6.12 1/2	30.49	100%
20 " 1937	1.80%	8.96 1/2	72.65	6.11 1/2	30.50	100 1/4
21 " 1937	1.80 1/16	8.96 1/2	72.62	6.12 3/4	30.53	100 1/8
22 " 1937	1.80 1/16	8.95 1/2	72.66	6.13	30.50	100 1/8
23 " 1937	1.80%	8.95 1/2	72.65	6.12 3/4	30.50	100 1/4
25 " 1937	1.80%	8.95 1/2	72.66	6.09	30.51	100 1/4
Laagste d.w. ¹⁾	1.80%	8.95	72.60	6.08	30.45	100
Hoogste d.w. ¹⁾	1.81 1/2	8.97 1/2	72.70	6.14	30.55	100 3/4
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland [*]	Weenen [*]	Praag ¹⁾	Boekarest ¹⁾	Milaan ^{**}	Madrid ^{**}
19 Oct. 1937	41.63	—	6.34	—	—	—
20 " 1937	41.64	—	6.33 1/2	—	—	—
21 " 1937	41.70	—	6.34	—	—	—
22 " 1937	41.66 1/2	—	6.34	—	—	—
23 " 1937	41.67	—	6.34	—	—	—
25 " 1937	41.69	—	6.35	—	—	—
Laagste d.w. ¹⁾	41.60	34.15	6.31	—	9.57 1/2	—
Hoogste d.w. ¹⁾	41.75	34.20	6.37	—	9.60	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm [*]	Kopenhagen [*]	Ostlo [*]	Hel-sing-fors ¹⁾	Buenos-Aires ¹⁾	Montreal ¹⁾
19 Oct. 1937	46.27 1/2	40.05	45.05	3.96	54%	1.80 15/16
20 " 1937	46.22 1/2	40.02 1/2	45.05	3.96	54%	1.81
21 " 1937	46.25	40.02 1/2	45.05	3.95	54%	1.81
22 " 1937	46.20	40.—	45.02 1/2	3.96	54 1/4	1.81
23 " 1937	46.20	40.—	45.—	3.96	53%	1.81
25 " 1937	46.17 1/2	40.—	45.—	3.96	53 1/2	1.81
Laagste d.w. ¹⁾	46.10	39.92 1/2	44.95	3.93	53 1/2	1.80 1/2
Hoogste d.w. ¹⁾	46.30	40.10	45.10	3.99	54 1/2	1.81 1/2
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.1878

^{*}) Notering te Amsterdam. ^{**}) Not. te Rotterdam. ¹⁾ Part. opgave.
In 't lste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
19 Oct. 1937	4.95 15/16	3,38 3/4	40.17	55,30
20 " 1937	4.95 3/16	3,39	40.17	55,30
21 " 1937	4.95 1/16	3,38 3/8	40.17	55,29
22 " 1937	4.95 1/8	3,38 3/4	40,16 1/2	55,29
23 " 1937	4.95 1/16	3,38 1/2	40,18	55,29 1/2
25 " 1937	4.95 1/8	3,36 1/2	40,17	55,29
26 Oct. 1936	4,88 29/32	4,65	40,21	53,93 1/2
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23,81 1/2	40 3/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	9 Oct. 1937	16 Oct. 1937	18/23 Oct. '37 Laagste	23 Oct. '37 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 3/8
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2
Budapest ¹⁾ ..	Pen. p. £	25	25	24 3/4	25 1/4
Buenos Aires ²⁾	p. peso p. £	16.48 1/2	16.53 1/2	16.53	16.65
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 1/8	1/6 1/8	1/6 3/32	1/6 5/32
Istanbul ..	Piast. p. £	620	620	620	620
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/3	1/3	1/2 3/8	1/3 1/8
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/1 11/32	1/2 1/32
Lissabon	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/8
Mexico	\$ per £	18	18	17 1/2	18 1/2
Montevideo ³⁾	d. per £	28	28	27 1/4	28 1/4
Montreal ..	\$ per £	4.95 3/8	4.95 3/8	4.94 3/4	4.95 1/8
Rio d. Janeir. ⁴⁾	d. per Mil.	2 29/32	2 29/32	2 21/32	2 25/32
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 3/8	1/2 3/8	1/2	1/2 1/4
Singapore ..	id. p. \$	2/4 5/8	2/4 5/8	2/4 1/16	2/4 5/8
Valparaiso ⁵⁾	\$ per £	124	124	124	124
Warschau ..	Zl. p. £	26 1/4	26 1/4	26	26 1/4

¹⁾ Offic. not. 10 Dec. 16 1/2. ²⁾ Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. ³⁾ Offic. not. 26 Aug. 39 3/16. ⁴⁾ Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. ⁵⁾ 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” noteering.

ZILVERPRIJS

Londen ¹⁾		N. York ²⁾	
19 Oct. 1937	20	19 Oct. 1937	20
19 Oct. 1937	44 3/4	19 Oct. 1937	140 5/8
20 " 1937	44 3/4	20 " 1937	140 6 1/8
21 " 1937	19 15/16	21 " 1937	140 7
22 " 1937	19 1/2	22 " 1937	140 8
23 " 1937	19 1/2	23 " 1937	140 8
25 " 1937	19 15/16	25 " 1937	140 7 1/2
26 Oct. 1936	19 15/16	26 Oct. 1936	142/3
7 Juli 1914	24 15/16	27 Juli 1914	84 10/16

GOUDPRIJS ³⁾

Londen		N. York	
19 Oct. 1937	20	19 Oct. 1937	20
19 Oct. 1937	44 3/4	19 Oct. 1937	140 5/8
20 " 1937	44 3/4	20 " 1937	140 6 1/8
21 " 1937	19 15/16	21 " 1937	140 7
22 " 1937	19 1/2	22 " 1937	140 8
23 " 1937	19 1/2	23 " 1937	140 8
25 " 1937	19 15/16	25 " 1937	140 7 1/2
26 Oct. 1936	19 15/16	26 Oct. 1936	142/3
7 Juli 1914	24 15/16	27 Juli 1914	84 10/16

¹⁾ in pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³⁾ in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen.	15 Oct. 1937	23 Oct. 1937
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 154.602.054,17	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorsch. op ultimo September 1937 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	" 304.569,89	f 99.380,49
Voorschotten aan Ned.-Indië	" 16.054.889,63	" 28.254.368,08
Idem aan Suriname	" 12.145.671,78	" 12.193.298,72
Kasvord. weg. credietverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand.	" 105.140.152,42	" 104.043.791,76
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. ¹⁾ ...	" 39.793.499,99	" 42.464.045,72
Vord. op andere Staatsbedrijven ¹⁾	" 5.040.024,83	" 5.315.861,57
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	f 10.497.952,54
Schatkistbiljetten in omloop	f 250.586.000,—	" 250.511.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 62.200.000,—	" 62.200.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.103.910,50	" 1.103.505,—
Schuld op ultimo September 1937 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" 4.480.151,50	" 4.480.151,50
Schuld aan Curaçao ¹⁾	" 1.901.775,76	" 1.884.310,06
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. ¹⁾	" 18.344.683,23	" 20.514.629,59
Id. a. h. Staatsbedr. der F. T. en T. ¹⁾ ...	" 158.739.660,18	" 152.557.682,—
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	" 13.500.000,—	" 14.500.000,—
Id. aan diverse instellingen ¹⁾	" 125.062.294,27	" 133.975.876,62

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: ¹⁾	16 Oct. 1937	23 Oct. 1937
Saldo Javasc Bank	f 918.000,—	—
Saldo b. d. Postcheque- en Girodienst	" 90.000,—	f 84.000,—
Verplichtingen:		
Voorshot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 15.628.000,—	" 28.254.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 7.000.000,—	" 7.000.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 740.000,—	" 2.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 1.043.000,—	" 457.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ..	" 830.000,—	" 830.000,—
Voorshot van de Javasc Bank ...	—	" 11.044.000,—
¹⁾ Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 25.280.000,—.		

SURINAAMSCHE BANK.

Voor naamste posten in duizenden gulden.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekeningen ¹⁾
25 Sept. 1937	659	1.120	498	619	1.430
18 " 1937	659	1.074	487	621	1.403
11 " 1937	659	1.118	468	620	1.403
4 " 1937	662	1.227	515	619	1.381
28 Aug. 1937	687	1.273	452	623	1.404
1 Juli 1914	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Slaaitp. der activa.

GRUOTHANDELSPRIJZEN VAN BELANGRIJKE VOEDINGS- EN GENOT

Table with columns for various commodities: GERST (Russo), MAIS (Rotterdam, La Plata), ROGGE (Russo), TARWE (Rotterdam, La Plata), BURMA RIJST (Loonzein, Rangoon/Bassein), BOTER (Leeuwarder Comm., Heffing Crisvis Zuivel-Centr.), KAAS (Edammer, Alkmaar), and EIEREN (Gem. not., Eiermijn Roermond). Includes sub-section 'VOEDINGS- EN GENOTMIDDELEN'.

Table with columns for KATOEN (Middling Upland loco, Super Fine C. P. Oomra), AUSTRALISCHE WOL (Crossbred Colonial, Merino 64's Av.), JAPAN ZIJDE (13/14 Dernier), and RUBBER (Stand. Ribbed, Smoked Sheets). Includes sub-section 'GRONDSTOFFEN VAN AGRARISCHEN AARD'.

Table with columns for KOPER (Standarda Loco Londen), LOOD (gem. prompt en lev. 3 maanden), TIN (Loco Londen), IJZER (Cleveland No. 3), GIETERIJ-IJZER (Lux III), ZINK (gem. prompt en lev. 3 maanden), and ZILVER (cash Londen). Includes sub-section 'GRONDSTOFFEN VAN NIET-AGRARISCHEN AARD'.

MIDDELEN EN GRONDSTOFFEN. (Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).

Jaar	GE-SLACHTE RUNDEREN (versch) per 100 kg Rotterdam		GE-SLACHTE VARKENS (versch) per 100 kg Rotterdam		DEENSCH BACON middelgew. No. 1 Londen per cwt.		BEVROREN ARG. RUND-VLEESCH Londen per 8 lbs.		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		KOFFIE Loco R'dam/A'dam per 1/2 kg.		SUIKER Witte krist-suiker loco Rotterdam/Amsterdam per 100 kg.		THEE N.-Ind thee-veiling A'dam Gen. Java- en Sumatra thee per 1/2 kg.		Indexcijfer voedings- en genot.-middelen					
	f	%	f	%	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Robusta	Superior Santos	f	%	cts.	%						
1927	—	—	—	—	65,15	97,8	107/6	2,73	92,2	4/6	41,21	119,4	68/-	46,875	95,5	54,10	91,4	19,125	119,6	82,75	109,2	101,3
1928	93,-	98,2	77,50	90,8	66,80	100,3	110/5	3,03	102,4	5/-	34,64	100,4	57/3	49,625	101,1	63,48	107,3	15,85	99,1	75,25	99,3	102,2
1929	96,40	101,8	93,125	109,2	67,81	101,8	112/2	3,12	105,4	5/2	27,70	80,2	45/10	50,75	103,4	59,90	101,2	13,-	81,3	69,25	91,4	94,7
1930	108,-	114,0	72,90	85,5	57,19	85,9	94/7	2,97	100,3	4/11	21,04	61,0	34/11	32	65,2	38,10	64,4	9,60	60,0	60,75	80,2	72,1
1931	88,-	92,9	48,-	56,3	35,72	53,6	63/6	2,44	82,4	4/4	13,84	40,1	24/7	25	50,9	27,10	45,8	8,-	50,0	42,50	56,1	53,3
1932	61,-	64,4	37,50	44,0	25,46	38,2	58/7	1,70	57,4	3/11	11,77	34,1	27/1	24	48,9	30,04	50,8	6,325	39,6	28,25	37,3	43,0
1933	52,-	54,9	49,50	58,0	30,74	46,2	74/7	1,54	52,0	3/9	9,30	26,9	22/7	21,10	43,0	22,83	38,6	5,325	34,5	32,75	43,2	37,0
1934	61,50	64,9	46,65	54,7	32,94	49,5	88/1	1,42	48,0	3/9 1/2	8,15	23,6	21/10	16,80	34,2	18,40	31,1	4,075	25,5	40	52,8	34,9
1935	48,125	50,8	51,625	60,5	32,-	48,1	88/5	1,19	40,2	3/9 1/2	8,15	23,6	22/6	14,10	28,7	15,21	25,7	3,85	24,1	34,50	45,5	32,5
1936	53,425	56,4	48,60	57,0	36,37	54,6	93/6	1,48	50,0	3/9 1/2	12,05	34,9	30/4	13,625	27,8	16,875	28,5	4,025	25,2	40	52,8	39,2
Jan. 1936	44,-	46,5	50,875	59,6	32,09	48,2	88/2	1,41	47,6	3/10 1/2	8,49	24,6	23/4	13	26,5	15	25,4	4,325	27,0	39,50	52,1	35,4
Febr. " "	43,775	46,2	48,25	56,6	33,85	50,8	93/-	1,27	42,9	3/5 1/4	8,62	25,0	23	13	26,5	15,50	26,2	4,125	25,8	38,50	50,8	34,6
Maart " "	45,75	48,3	46,575	54,6	34,35	51,6	94/6	1,23	41,6	3/4 1/4	8,48	24,6	23/4	13	26,5	15,50	26,2	3,925	24,5	37,25	49,2	33,8
April " "	48,50	51,2	45,375	53,2	33,85	50,8	93/-	1,30	43,9	3/7	8,67	25,1	23/10	13	26,5	15,50	26,2	3,975	24,9	36,50	48,2	33,6
Mei " "	51,60	54,5	44,30	51,9	33,38	50,1	90/10	1,33	44,9	3/7 1/2	9,25	26,8	25/2	13	26,5	15,50	26,2	3,65	22,8	37	48,8	33,9
Juni " "	54,15	57,2	46,25	54,2	34,13	51,3	92/-	1,51	51,0	4/- 3/4	10,42	30,2	28/1	13	26,5	15,50	26,2	3,85	24,1	36,50	48,2	35,7
Juli " "	57,35	60,6	47,75	56,0	34,53	51,9	93/7	1,52	51,4	4/1 1/2	10,33	29,9	28/-	13,125	26,7	15,50	26,2	3,70	23,1	36,25	47,9	36,8
Aug. " "	60,40	63,8	50,20	58,8	37,-	55,6	100/-	1,54	52,0	4/2	10,92	31,6	29/6	13	26,5	15,50	26,2	3,55	22,2	36,75	48,5	38,5
Sept. " "	61,05	64,5	51,875	60,8	37,25	55,9	100/-	1,51	51,0	4/- 1/2	12,20	35,3	32/9	13	26,5	17,50	29,6	3,475	21,7	37,50	49,5	39,2
Oct. " "	58,85	62,1	52,30	61,3	44,15	66,3	96/10	1,65	55,7	3/7 1/2	17,21	49,9	37/9	14,875	30,3	19,50	33,0	4,475	28,0	46,50	61,4	48,4
Nov. " "	56,-	59,1	49,875	58,5	40,73	61,2	92/-	1,69	57,1	3/8 1/4	17,42	50,5	38/6	15,25	31,1	20,50	34,7	4,575	28,6	48,50	64,0	48,0
Dec. " "	59,80	63,1	49,70	58,3	41,35	62,1	90/-	1,80	60,8	4/-	22,48	65,1	50/5	16,25	33,1	21,50	36,3	4,725	29,5	48	54,0	48,0
Jan. 1937	64,60	68,2	52,75	61,8	41,22	61,9	92/-	1,81	61,1	4/- 1/2	24,50	71,0	54/8	16,75	34,1	22,125	37,4	5,575	34,9	50,50	66,7	52,0
Febr. " "	64,175	67,8	53,325	62,5	38,49	57,8	86/-	1,80	60,8	4/- 1/4	21,09	61,1	47/2	18,25	37,2	24	40,6	5,725	35,8	53,50	70,6	52,4
Maart " "	66,15	69,9	54,825	64,3	39,83	59,8	89/-	1,67	56,4	3/8 1/4	23,-	66,7	51	6	18	36,7	23,80	40,2	6,10	38,1	55	72,6
April " "	71,-	75,0	56,25	65,9	42,32	63,6	94/3	1,72	58,1	3/10	20,83	60,3	46/5	17,875	36,4	23,375	39,5	6,125	38,3	54,25	71,6	54,4
Mei " "	73,325	77,4	56,75	66,5	42,71	64,1	95/-	1,90	64,2	4/29 1/4	17,30	50,1	38/6	17,50	35,7	23	38,9	6,075	38,0	55	72,6	53,6
Juni " "	80,25	84,7	55,75	65,3	39,87	59,9	88/10	2,04	68,9	4/6 1/2	15,66	45,4	34/11	17,50	35,7	23	38,9	6,525	40,8	50,50	66,7	52,7
Juli " "	78,45	82,8	60,85	71,3	42,63	64,0	94/6	1,97	72,6	4/4 1/2	16,46	47,7	36/6	17,50	35,7	23	38,9	6,575	41,1	55	72,6	55,1
Aug. " "	77,875	82,2	67,875	79,6	46,32	69,6	102/6	2,13	66,0	4/8 1/2	17,61	51,0	39/-	17	34,6	23	38,9	6,50	40,6	54,75	72,3	53,3
Sept. " "	72,425	76,5	69,20	81,1	46,17	69,3	102/10	1,96	66,3	4/4 1/2	15,97	46,3	35,7	16,75	34,1	23	38,9	6,325	39,6	56	73,9	55,6
28 Spt.-5 Oct.	70,30	74,2	68,75	80,6	47,46	71,3	106/-	2,01	67,9	4/6	13,88	40,2	31/-	16,50	33,6	23	38,9	6,25	39,1	57	75,2	56,6
5-12 Oct. '37	70,30	74,2	69,50	81,5	47,49	71,3	106/-	1,98	66,9	4/5	13,66	39,6	30/6	16	32,6	23	38,9	6,375	39,9	57	75,2	56,1
12-19 " "	70,-	73,9	70,25	82,3	44,40	66,7	99/-	1,91	64,5	4/3	12,78	37,0	28/6	15,50	31,6	23	38,9	6,50	40,6	55,75	73,6	55,1
19-26 " "	70,-	73,9	70,-	82,1	42,57	63,9	95/-	1,87	63,2	4/2	11,66	33,8	26/-	15	30,6	22,50	38,0	6,50	40,6	55,75	73,6	53,7

Jaar	GRENHOUT Zweedsch ongesorterd 2 1/2 x 7 per standaard		VUREN-HOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finl. per standaard van 4,672 M³		KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pond Veiling te Amsterdam		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam		GRONDNOTEN Gepelde Coromandel per longton c.i.f. Londen		LIJNZAAD La Plata loco Rotterdam per 1960 kg.		GOUDE cash Londen per ounce fine		Indexcijfer agrarische grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoerproducten				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%							
	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.							
1927	230,28	100,1	19,-	100,0	160,50	105,1	40,43	100,9	32,625	106,5	266,03	106,4	21,18/11	362,50	95,0	51,50	100,1	85/-	105,3	104,4	124,1
1928	229,90	100,0	19,-	100,0	151,50	99,2	47,58	118,7	31,875	104,1	266,03	106,4	21,18/11	363,-	95,1	51,45	100,0	85/-	102,0	100,2	94,6
1929	229,71	99,9	19,-	100,0	146,-	95,6	32,25	80,5	27,375	89,4	230,16	92,0	19,-	419,25	109,9	51,40	99,9	85/-	92,7	95,4	84,5
1930	218,43	95,0	18,12	141,50	92,7	25,36	63,3	22,625	73,9	22,625	73,9	14,10/4	356,-	93,3	51,40	99,9	85/-	69,6	75,3	60,5	60,5
1931	187,88	81,7	16,14/-	110,75	72,5	18,65	46,5	15,375	50,2	13,669	54,7	12,2/11	187,-	49,0	52,-	101,1	92/5	47,6	54,2	44,7	47,6
1932	136,14	59,2	15,13/4	69,-	45,2	11,15	27,8	13,-	42,4	13,052	52,2	15,-/4	137,-	35,9	51,25	99,6	118/-	35,1	43,0	38,4	38,4
1933	136,48	59,3	16,11/2	73,50	48,1	13,26	33,1	9,30	30,4	9,939	36,1	10,19/4	148,-	38,8	51,35	99,8	124/7	33,1	39,2	34,5	34,5
1934	134,02	58,3	17,18/4	76,50	50,1	12,07	30,1	6,90	22,5	71,90	28,7	9,12/3	142,50	37,3	51,50	100,1	137/8	31,6	37,4	36,5	36,5
1935	127,91	55,6	17,13/4	59,50	39,0	12,54	31,3	9,15	29,9	104,26	41,7	14,8/-	131,75	34,5	51,50	100,1	142/2	32,2	37,3	34,8	34,8
1936	139,98	60,9	17,19/10	78,25	51,3	15,40	38,4	11,90	38,9	113,49	45,4	14,11/9	166,50	43,6	54,60	106,1	140/4	39,0	42,3	40,7	40,7
Jan. 1937	181,-	78,7	20,4/-	118,75	77,8	21,50	53,6	20,625	67,3	145,04	58,0	16,3/9	201,50	52,8	63,45	123,3	141/8	55,1	56,3	58,5	58,5
Febr. " "	187,95	81,7	21,-/1	125,-	81,9	22,75	56,8	17,95	58,6	132,01	52,8	14,15/-	194,50	51,0	63,60	123,6	142/1	54,1	57,1	59,5	59,5
Maart " "	201,84	87,8	22,12/-	135,-	88,4	25,-	62,4	18,05	58,9	137,54	55,0	15,8/1	209,25	54,8	63,60	123,6	142/4	57,5	61,6	64,8	64,8
April " "	208,79	90,8	23,5/-	135,-	88,4	28,50	71,1	16,875	55,1	138,95	55,6	15,9/8	224,50	58,8	63,45	123,3	141/5	59,3	60,5	63,6	63,6
Mei " "	211,29	91,8	23,10/-	137,-	89,7	26,25	65,5	14,95	48,8	127,60	51,0	14,4/-	220,50	57,8	63,15	122,7	140/8	56,7	60,3	58,2	58,2
Juni " "	211,01	91,8	23,10/-	137,50	90,1	24,25	60,5	14,325	46,8	130,85	52,3	14,11/7	216,50	56,7	63,10	122,6	140/7 1/2	54,8	59,1	56,1	56,1
Juli " "	212,-	92,2	23,10/-	136,25	89,5	24,-	59,9	14,525	47,4	137,65	55,0	15,5/4	221,75	58,1	63,1						

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 25 October 1937.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	8.804.435,84		
sels, Prom.,	Bijbnk. "	213.762,29		
enz. in disc.	Ag.sch. "	591.277,69	f	9.609.475,82
Papier o. h. Buitenl. in disconto				
Idem eigen portef.	f	5.118.000,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.				5.118.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f	165.681.058,28 ¹⁾		
incl. vrsch.	Bijbnk. "	3.976.378,34		
in rek.-crt.	Ag.sch. "	27.477.322,10		
op onderp.			f	197.134.758,72
Op Effecten	f	195.581.571,62 ¹⁾		
Op Goederen en Spec.		1.553.187,10		197.134.758,72 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk				15.000.000,—
Munt, Goud	f	113.607.470,—		
Muntmat., Goud		217.072.744,38		
			f	1.330.680.214,38
Munt, Zilver, enz.		18.452.127,31		
Muntmat., Zilver..				1.349.132.341,69 ²⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds				40.288.327,83
Gebouwen en Meub. der Bank				4.600.000,—
Diverse rekeningen				5.829.075,89
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5 '32, S. No. 221)				10.193.915,19
			f	1.636.905.895,14
		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefonds		4.338.707,82		
Bijzondere reserve		6.600.000,—		
Pensioenfonds		11.107.332,05		
Bankbiljetten in omloop		855.975.420,—		
Bankassignatiën in omloop		147.358,98		
Rek.-Cour. { Het Rijk f				
saldo's: { Anderen "		736.211.304,50		736.211.304,50
Diverse rekeningen				2.525.771,79
			f	1.636.905.895,14
Beschikbaar metaalsaldo	f	712.334.831,77		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is				1.780.837.080,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht				—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 65.883.125,—
 2) Waarvan in het buitenland " 54.123.186,22

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Anderere opeschb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
25 Oct. '37	113607	1.217.073	855 075	736.359	712 335	85
18 " '37	113607	1.187.081	863 841	682.450	700 034	85
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Belee-ningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen ¹⁾
18 " 1937	9.662	5.118	196 430	5.118	5.722
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Anderere opeschb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
23 Oct. '37 ¹⁾	133.070		191.730	95.500	18.178
16 " '37 ²⁾	132.170		196.080	82.480	20.746
25 Sept. 1937	116.574	15.681	195.183	82.553	21.160
18 " 1937	116.574	15.541	198.833	72.790	23.466
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dts-conto's	Belee-ningen	Diverse reke-ningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
23 Oct. '37 ¹⁾	4.760	89.830		73.600	46
16 " '37 ²⁾	4.540	83.210		72.640	47
25 Sept. 1937	4.828	12.058	57.255	71 209	48
18 " 1937	4.696	11.762	57.639	68.726	49
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
20 Oct. 1937	328.061	484.346	42.060	6.468	23.250
13 " 1937	328.145	489.859	36.548	9.248	20.437
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
20 Oct. '37	99.603	29.774	89.329	36.252	43.714	28,1
13 " '37	105.088	26.060	92.921	36.413	38.286	24,6
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
14 Oct. '37	55.805	397	17 11.956	811	4.557	3.200	
7 " '37	55.805	385	18 12.309	810	5.218	3.200	
23 Juli '14	4.104	640	— 1.541	8	769	—	

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
14 Oct. '37	5.637	3.008	90.625	95	2.178	15.935
7 " '37	5.637	3.034	90.991	23	2.149	17.013
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Anderere wissels en cheques	Belee-ningen
15 Oct. 1937	70,0	20,1	6,1	5.002,5	32,5
7 " 1937	70,1	20,1	5,9	5.285,4	35,7
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Oct. 1937	104,7	808,9	4 876,6	674,9	296,3
7 " 1937	104,7	780,3	5.035,5	745,2	284,0
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.800,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankscheine 15, 7 Oct. resp. 20, 19 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud		Munt en diversen	Binnen- en buitenland-sche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en metaal							Schatkist	Partic.
21 Oct. 1937	3.453	48	1.246	33	152	40	4.345	31	588	
14 " 1937	3.487	45	1.264	34	152	40	4.389	27	598	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾	"Other cash" ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
6 Oct. '37	9.137,8	9.127,4	300,8	23,1	2,8
29 Sept. '37	9.137,8	9.127,4	316,1	23,6	3,0

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circu-latie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
6 Oct. '37	2.526,2	4.284,3	7.500,6	132,6	80,1	—
29 Sept. '37	2.526,2	4.246,3	7.542,1	132,6	80,2	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

2) "Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelenschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dts-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
29 Sept. '37	4	10.004	12.022	5.488	26.368	5.293
22 " '37	6	10.010	12.036	5.440	26.327	5.291

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.